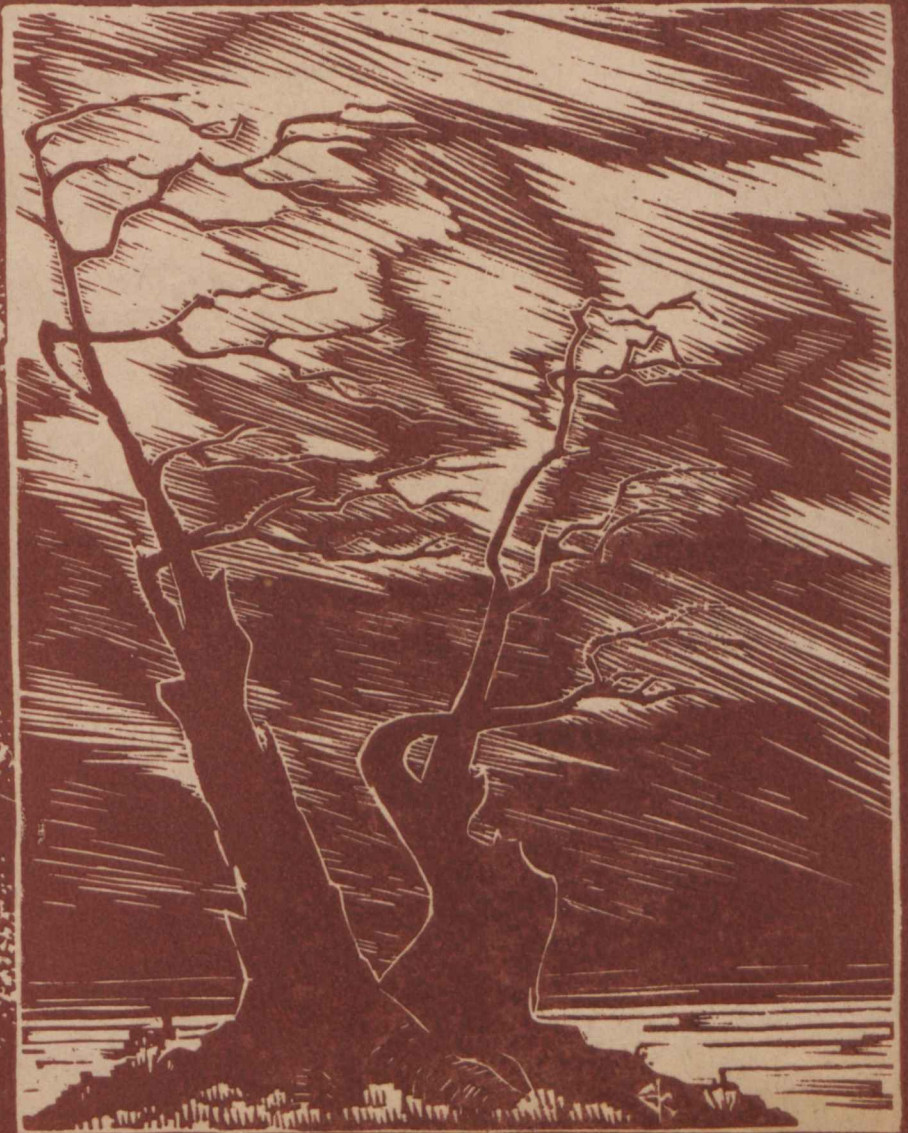

BISEMINISTEEN
1
ksemplar

VIAMSTAKKILU

SISU: ARMAS „ILOLI“ — V. TUBIN / ILOLILE —
V. EHRGLIS / „ILOLI“ JUUBELIPÄEVAKS —
A. KIVI / VAIMSE ENERGIA SUUR VÄÄRTUS — A. PEETS /
ÜLEVAADE „ILOLI“ 10 AASTAKÄIGUST — L. VIHALEM / EDASI
TÕUSVATEL RADADEL — E. ALLIK / MÖTTEID ISETEGEVU-
SEST JA „ILOLI“ TÄHTPÄEVAST — M. ANNUS / MÖTISKLUSI
„ILOLI“ TÄHTPÄEVA PUHUL — E. KERA / UNELM KEVA-
DEST — K. LEPIK / TÄHTEDE POOLE — K. LEPIK / MINEK —
E. KERA / HÜVIK JA HALVUR — H. TARI / TAGANEMINE —
E. KERA / ANNA HAAVA ELUST JA LOOMINGUST — H. KIIK /
RAAMATUST — L. LOONE / SUVEL METSAS — V. KASK / HÜL-
JATU — E. KERA / LÄHENEV SÜGIS — K. LEPIK / ÖÖHÄÄ-
LED — E. KERA / VARIA / ARVUSTUS / KOOLIELU.

KAAS ENN KERA'LT.

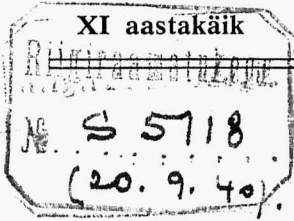
ILOLI

TARTU KOMMERTSKOOLI 3. PROGÜMNAASIIUMI KAUBANDUS- JA ÄRINDUSKESKKOOI ÕPILASKONNA AJAKIRI

XI aastakäik

Sügis 1939

Nr. 1/2 (53/54)

SI 4436
Armas „Iloli“!

lasperes võime leida neid, kelle proosa sed ulatuvad kõrgemale vähenõudliku

Kuid ega „Iloli“ pole veel öelnud et tema senised ja neile järgnevad uued kaastöölised ta veergudel edaspidi suudavad pakkuda veel küpsemat ja väärtuslikumat kui seni, sest, nagu öeldud, „Iloli“ ise kasvatab endale innukaid kaastöölisi, arendades ja valmistades praegusi ning virgutades järjest uusi noori talente vaimsele loomingle.

Kogu meie kooli peres aga säiligu ja kasvagu veel suuremaks senine huvi ja armastus meie lemmiku „Iloli“ vastu!

Kümme aastat Sa oled olnud meie kõigi lemmikuks, kelle iga uut numbrit oleme igatsusega oodanud ja suurima huviga jälginud. Ja me võime olla rahul: Sa oled aasta-aastalt kujunenud sisult tüsedamaks ja kujult kaunimaks õpilasajakirjaks, mille üle põhjendatult võime olla uhked!

Kümne aasta vältel on Sinu veerud olnud avatud kõigile meie kooli kirjandusest ja kunstist huvitatud noortele, äratades ja õhutades neid vabale vaimsele loomingle, sest kes meist ei teaks seda, mida tähendab ühele noorele algavale autorile näha oma tööd avaldatuna trükitud ajakirjas. Seepärast julgen ma väita, et suurelt osalt „Iloli“ teene on see, kui meie oma õpi- ja luule ning kujutava kunsti saavutu- õpilasajakirja tavalisest tasemest.

V. Tubin

Ilolile

„Iloli“ järjekordse numbri ilmumine on kujunenud aastate jooksul meie koolide peres oodatavaimaks suur-sündmuseks niihästi õpilastele kui õpetajatele koolijuhatusega eesotsas. Mina isiklikult loen juba ilmumise päeval põnevamad palad hoolega läbi ja sagedasti tunnen tõsist rõõmu noorte õnnestunud loomingu puhul.

Käesoleva juubeli puhul soovin südamest „Iloli“ ümber koondunud tegelaskonnale, nii noortele kui vanadele, samuti ka „Iloli“ suurearvulisele lugejaskonnale õnne ja edu edäspidiseks tööks ja tegevuseks.

V. Ehrglis

„Iloli“ juubelpäevaks

„Iloli“ on ühendavaks lüliks vilistlaste ja õpilaskonna vahel. Tema kaudu tutvunevad vilistlased õpilaste isetegevusega, kirjandusliku ja kunstilise loominguuga.

Kuna „Iloli“ on oma ülesandeid täitnud vaid 10 aastat, siis tema lugejaskond vilistlaste seas piirdub suurel määral viimase 10 aastaga, kuna vanemad on paratamatult eemale jäänud ajakirja lugemisest.

Nüüd, kus „Iloli“ pere pühitseb juubelit, teeb kokkuvõtteid möödunud tegevusest ja püstitab uusi sihte ning eesmärke, ei ole üleaarune algatada väljastpooltki mõningaid mõtteid tuleviku kohta. Tuleks kaaluda, kuidas korraldada „Iloli“ levitamist vilistlaste seas.

Kaubanduskool, ühes oma eelkäijatega, on üle 30 lennu ellu saatnud, kuid kõik nad on üle kodumaa laiali.

Neil puudub side oma endise kooliga, mitmed neist koolidest on nimestikust kustutatud. Vilistlaskogu on neid püüdnud koondada ja sisendada mõtet, et praegune Kaubanduskool on neile kõigile „oma kool“. Siin on „Ilolilgi“ suur tööpõld ja arvukas lugejaskond, keda tuleks ühendada kooliga ja praeguse õpilaskonnaga.

Tänapäeval askeldavad veel meie keskel osa neist sangareist, kes isamaa ja Kaubanduskooli eest siirdusid Vabadussõtta. Nende sangariteod ja mälestused tuleks jäädvustada „Iloli“ lehekülgedel.

„Iloli“ pere! Teil on õnn olla õpilasteks meie kooli ja kogu riigi ajaloo tähtsal ajajärgul. Teie elasite

üle tähtsa kooli-reformi, nägite kutsehariduse õiglast hinnangut hariduselu kõrgemalt juhtidelt ja kaubanduskooli laiendamist praeguse tasemeni. Praegune õpilaskond näeb paljude eelkäijate unistuste täidumist. Teie jätkate varsti oma õpinguid uues koolimajas. Jäädvustagu „Iloli“ see meie koolide ajalooline ajajärk!

Kaubanduskooli vilistlaspere nimel soovin teile teie häälekandja juubeli puhul palju õnne ja raugemata töötahet nii teie igapäevases töös kui ka „Iloli“ toimetamisel. Aidaku „Iloli“ koondada kõiki meie koolidele kaastundjaid ühiseks suureks pereks, õnneks meie koolile ja kodule.

Aleks Kivi

Vaimse energia suur väärtus

Vaimne energia ja selle suurus ei ole määrava tähtsusega ainult üksikisiku, vaid kogu riigi ja rahva elus. Vaimne energia on selleks lätteks, kust ammutatakse jõudu ja tahet edasiminekku kõikidel elualadel. Mida suurem ja ammutamatum on see jõuduandev läte, seda ulatuslikumad ja suuremad on edu tagajärjed nii üksikindiviidi kui ka kogu rahva kultuurilises arengus.

Kuigi praegu näikse maailmas nagu kehtivusele pääsevat jõumaksiim, võib siiski ütelda, et see tohiks olla ajutine ja mööduv nähtus riikide ja rahvaste elus ja et kord jõutakse jälle sinna välja, kus inimkonna arengus ei jää ütelda lõppsõna mitte füüsilisel jõul, vaid kus pjedestaalile tõstatatakse jälle vaimsed väärtused ja käiakse nende poolt näidatud tõe ja õigluse teed.

Väga sageli oleme me kuulnud ütlevat oma riigimehi kui ka teiste väikerahvaste riigijuhte ja poliitikategelasi, et väikerahva suuruse, väärtuse, püsivuse ja tuleviku määravad ära tema kultuurilise arengu tase ja need vaimsed väärtused, mida ta on suutnud oma rahvaliikmetega luua ja mida ta ka tulevikus on võimeline loo-

ma. Väikerahva relvaks tema iseseisvuse ohustajate vastu jääb ikkagi mitte niivõrd terasest valatud sõjariist, kui just vaimne relv loova kultuuri ja püstitatud igaveste vaimuväärtuste näol.

Muidugi mõista, tuleb teinekord, ja eriti just tänapäeval, väikerahval end ka relvajõuga kaitsta, kuid see

kaitse osutub seda tugevamaks ja tõhusamaks, mida enam üks rahvas on edasi jõudnud oma vaimsete avalduste alal ja kultuurilisel tasemel. Juba üksi see, et väikerahvas ilmub kõrget arengutaset, võib pidurada tema vastaseid tema püsivust ohustamast ja talle kahju tegemast.

Nagu need vaimsed maksimumid on määrava tähtsusega rahvusele ja riigile, niisamuti omavad nemad kirjeldamata tähtsust ja ulatust ka iga üksiku inimese elus. Ainult vaimne energia jääb siiski ikka viimaks selleks, mis inimesele tema tõelise väärtuse annab ja tema kõrgeväärtuslikuks, loovaks ühiskonna-liikmeks teeb, täitku ta siis oma kohustusi kas füüsilist tööd nõudvail elualadel või vaimutöö põllul. Ütleb juba Vergiliuski: „Mens agit atque mores“, mis tähendab, „vaim liigutab materiat“.

Ja kui see nii on, siis on meile kõigile arusaadav, miks omavad hinnatavat tähtsust kõik need tegurid, mis meid aitavad seda vaimset energiat mitte üksi alal hoida, vaid ka järjest suurendada. Ma tahaksin ütelda, et meie koolides on üheks mõjuvamaks teguriks koolitöö kõrval olnud, mis meie noortes on aidanud seda vaimset energiat suurendada ja koolinoorte siseilma vaimselt rikastada, just meie õpilaskonna ajakiri „Iloli“, mis võib küll suure uhkusega tagasi vaadata juba oma 10-aastasele ilmumisperiodile ja püsivusele. Ei ole vist eksitus ütelda, et „Iloli“ on

üks sääraseid koolinoorsoo-ajakirju, mis kõige kauem on suutnud püsida ja koolinoorsoo vaimseid harrastusi teenida. Minu teada ei ole meie kooliajakirjadel olnud kahjuks paljudel nii pikka iga ja püsivust.

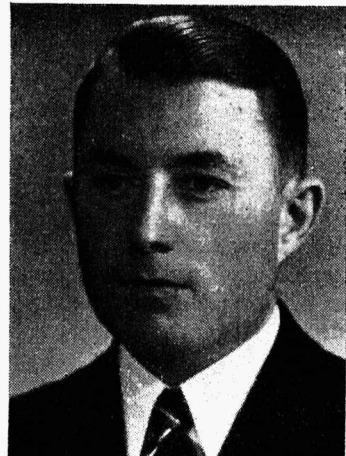
Seepärast on ka selge, et „Iloli“ oma juhtkonna ja kaastööliste perega on osanud tabada ajakirja toimetamises õiget suunda ja on osanud talle anda sisu, mis õpilasperet paelub, tema siseilma uute väärtustega rikastab ja talle järjest uut vaimset energiat annab, mille määramatust tähtsusest me juba eespool oleme kuulnud.

Ma tahaksin ütelda siinkohal veel ainult niipalju, et selle vaimse väärtuse kasutamise ja jagamisega oldaks kokkuhoidlikud ja ökonoomsed ning teda rakendataks ainult ilusa ja hea asja teenistusse, sest tuleb meeles pidada, et vaimsegi energia tagavarad on piiratud ja tühjaks ammutatavad. „Iloli“ on seisnud seni ikka õilsa ja suure ülesande teenistuses ning selles mõttes ma soovin temale, et tema vaimsed tagavarad ei lõpeks kunagi otsa ja et tema võiks neid jagada meie koolinoortele õnnistuseks — neile isiklikult kui ka nende kaudu kogu meie rahvale ja riigile, kes praegusel ajal uutest olukordades seda vajab eriti rohkesti. Palju jõudu ja edu „Ilolile“ tema ilmumise järgnevat aastakümneks!

Arn. Peets

Ed. Moss,
„Iloli“
toimetaja.

K. Väarsi,
„Iloli“
talitusjuht.

Ülevaade „Iloli“ 10 aastakäigust

Käesoleval õppeaastal ja käesoleva numbriga alustab Tartu Kommerts-kooli, III Progümnaasiumi, Realkooli, Kaubandus- ja Ärinduskesk-kooli õpilaskonna ajakiri „Iloli“ oma üheteistkümnenda aastakäigu ilmumist.

Kui ühel õppeaastal ilmunud ajakirjanumbrid võtta aastakäiguna, siis lõpetas „Iloli“ kevadel 1939 oma küm-nenda aastakäigu, mitte aga üheksan-da, nagu ajakirjale eksikombel oli märgitud. Esimene „Iloli“ number ilmus 1929./30. õ.-a. Ajakirja küm-nenda aastakäigu lõpu ja üheteist-kümnenda alguse tähistamiseks olgu määratud järgnevad read.

Esimene, 1929./30. õppeaastal (26. V 1930) ilmunud 16-leheküljeline „Iloli“ number jäigi selle aastakäigu ainukeseks esindajaks. Järgmisel (1930./31.) õppeaastal, ajakirja teisel aastakäigul ilmus 3 numbrit, kol-mandal aastakäigul (1931./32. õ.-a.) 5 numbrit neljas vihus, neljandal a.-k. (1932./33. õ.-a.) 6 numbrit viies vihus, viiendal a.-k. (1933./34. õ.-a.) 8 num-brit seitsmes vihus, kuuendal a.-k. (1934./35. õ.-a.) 6 numbrit viies vihus, seitsmendal a.-k. (1935./36. õ.-a.) 5 numbrit kolmes vihus, kaheksandal a.-k. (1936./37. õ.-a.) 6 numbrit neljas vihus, üheksandal a.-k. (1937./38. õ.-a.) 6 numbrit neljas vihus ja viimasel, kümnendal a.-k. (1938./39. õ.-a.) 6 numbrit 4 vihus. Kokku on „Ilolit“ ilmunud 52 numbrit 40 vihus, seega on 12 numbrit olnud kaksiknumbrid.

Mahult on ajakirja üksiknumber ula-tanud 16 lehek., välja arvatud kaan-ed, 44 leheküljeni pluss kaaned ja 4 kuulutuslehekülge. Trükitud ja le-vinud on ajakiri 350—450 eksempla-ris.

Ajakirja peatoimetajaiks on olnud järgmised õpetajad: I—IV aastakäi-gul K. Mihkla, V—VII a.-k. H. Jä-nes ja VIII—X a.-k. L. Vihalem. Te-gevtoimetajaks on olnud järgmised õpilased: I a.-k. V. Mandel, II a.-k. A. Juks, III—IV a.-k. K. Lipping, V a.-k. M. Park, VI a.-k. A. Hagel, VII a.-k. E. Hallik, VIII a.-k. A. Metsmaa, IX a.-k. E. Perman, X a.-k. E. Kera.

Kunstilise nõuandjana on toimi-nud I—IX a.-k. E. Ahas ja X a.-k. peale V. Sisask; keelelise ja kirjan-dusliku nõuandjana toimib 1938./39. õ.-a. alates J. Valgma, majandusju-hina E. Moss, talitusjuhina, alates dets. 1933, K. Väarsi. Peale mainitute on toimetuse ja talituse koosseisus esinenud õpilaste kolleegium. „Iloli“ kaastööliste pere haarab sadu inimesi, nendena on esinenud meie koolide õpilased, vähemal määral meie koo-lide vilistlased ja õpetajad. Kauban-duskooli 30. a. juubelinumbris („Ilo-li“ VII a.-k.) kirjutas ka selleaegne haridusminister N. Kann 4-lehekül-jelise artikli.

Esimese numbriga eessõnas anti „Ilo-lile“ saateks muuseas järgmine juht-lause: „Nüüd võime arendada omi kirjanduslikke võimeid, elustada

noorte huvialasid ja propageerida omi püüdeid ning ideesid üldsusele.“ Nende juhtmõtete alusel on teostatud ja sisustatud „Ilolit“ tänaseni.

Ajakirjal on kogu aja olnud pakust paberist kaaned, mis viimastel aastatel on kandnud igal numbril erisugust algupärast linoollõiget. Peagu igal leheküljel leidub samuti mõni algupärane linool-, puu- või käärilõige, sulejooniseid jm. mitmekesiseil teemadel. IV a.-k. peale leidub rohkesti karikatuure, kusjuures karikeeritavaiks on olnud enamasti õpetajad. Mõne numbril erilisel lisalehel on olnud värvilised maalireproduktioonid eesti kunstnikelt. Peale viimaste on peagu kõik illustratsioonid olnud õpilastelt, milline asjaolu näitab, et õpilased on harrastanud seda isetegevusala eriti innukalt.

Ajakirjas ilmunud fotod esitavad koolide ekskursioone, õpilasingide juhatusi, üksikuid õpilasi, õpetajaid ja viimastel õppeaastatel kooli lõpetajaid.

Kirjutistest esineb, esiteks, ülevaateid ja teateid kooli- ja õpilasingide tööst, matka- ja ekskursioonimälestusi, viimastel aastatel iga lõpetaja kohta lühikesi märkmeid jm. Need kirjutised pakuvad edaspidigi huvi kooli mälestuste värskendamiseks, ja osalt pakuvad kultuuriloolistki huvi.

Teiseks võiks laiemagi ringkonna, eriti kirjandusloolaste huvi köita „Ilolis“ avaldatud muljed meie kir-

janike külastamisist. Nii on avaldatud muljeid ja vestlusi, mis aset leidsid V. Ridala kodutalus, ekskursioonil M. Metsanurga kodutallu, paaril korral G. Suitsu, A. Haava ja K. E. Söödi juures ning ühel korral B. Kangro, O. Lutsu, H. Raudsepa ja A. H. Tammsaare juures. Viimastest külastusest on juttu koguni kahes numbris. Eesti ja väliskirjanike tähtpäevade puhul on „Iloli“ toonud ülevaateid kirjanike elust ning loomingu-

Kolmandaks, peasa moodustavad aga õpilaste algupärased novellid, lühijutud, luuletused, artiklid noorte ja noorteliikumise, isetegevuse kohta, kirjanduse-, kunsti- ja teatriarvutused jne.

Teaduslikke kirjutisi peale paari erandi pole esinenud.

Praktilisi teadmisi on pakutud kõneoskuse, suusatamise, matkamise jm. alalt.

Õpilasajakirjana on „Iloli“ võrdlemisi kõrgel tasemel nii sisult kui illustatsioonidelt. Teisedki noortejakirjad on ta sisu kasutanud.

Järgmise aastakäigu kümnendalt loodame aga veelgi enam; loodame, et paranemine ei toimu mitte ainult käesoleval õppeaastal — uue koolimaja ja toimetusruumide arvel —, vaid et „Iloli“ ikka täieneb sisult kui väliselt ja võimaldab veel rohkemal määral õpilaskonnale isetegevust.

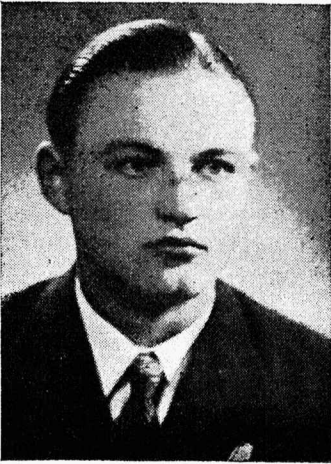
L. Vihalem

J. Valgma,
„Iloli“
keeleline
korrektor.

V. Sisask,
„Iloli“
kunstiline
nõuandja.

Edasi tõusvatel radadel

Eriline nooruslik rõõm valdab selle südant, kes kas hiljuti või juba aastaid tagasi on tegelnud Kommertsgümnaasiumis ja sellega ühenduses olevate koolide peres, kuuldud „Iloli“ jõudmisest kümnendale ilmumisaasta tähistele. Igale, kes on sammunud nimetatud koolide õpperada, on „Iloli“ sõbraks, kellega võib otsekohevalt vahetada ilusa aja veel ilusamaid mälestusi, kus igaühel oli võimalus isiklikult kaasa aidata selle veereva vankri edasilükkamiseks.

Ilollased võivad teadlikult uhked olla oma tööle, nähes, et nende ettevõtte pole ajavaimu tõusuperioodi ajutine sünnitus, vaid suure stabiilsusega ilmuv, kindla staažiga ajakiri. See on saavutatud selle läbi, et on tehtud ideelist tööd, silmade ees kaugem eesmärk.

Sellepärast võime ka juba kümne aasta möödudes näha terve rea vaimseid võite.

„Iloli“ esimese trükis ilmunud numbriga saatekirjast loeme: „Viimase ajal on ähvardanud õpilaste isetegevus soiku jääda, sest puudus tihedam kontakt kogu õpilasperes, kuna koolis õpilased töötavad ja loovad sõprusi klasside kaupa.“ See lause iseloomustab olukorda ja mõtteid enne „Ilolit“ ja selle hälli juures. Kuid samas saatekirjas ei puudu ka lause, mis vihjab optimistlikule tööprogrammile: „Aga meie ühine ajakiri „Iloli“ mitte ainult ei õhuta uuesti noorsooliikumist koolis,

vaid ta lähendab meid ja liidab aktiivseks tööühiskonnaks, kus meie noored ühiseid eesmärke taotledes rajame sihte, ründame, töötame, valitleme ja pidutseme.“ Ja kas ei ole „Iloli“ selles suhtes täitnud temale pandud lootusi, seistes kogu aja õpilaskonna isetegevuses kui ka õppetöös suure õhutaja ja ühendajana. Tema lehekülgedel on noored säilitanud trükisõna vägevuses oma programmi ja vaated. Need on olnud ehtsad ja õilsad seepärast, et nad on arenenud noorte eneste tajus, ja selles peitubki nende löögijõud.

„Iloli“ veergudel on viljeldud karskusaadet. M. Park kirjutab 1932. a. nr. 2.: „Noorus, võttes seisukohta karskusküsimuses, peab omaks võtma kategoorilise karskusnõude. Meil ei tohi karskusküsimuses olla mingit keskteed..! Saab kord praegune noorpõlv täisealiseks ja maailma saatuse juhtimise enda kätte võtab, siis paneb ta kindlasti maksma karskusnõude, luues ülemaailmlise keeluseaduse, milline on kõigi maade karskuste lõppeesmärk.“

Seitse aastat tagasi, kui avaldati niisugune kirjutis, suhtuti sellele kui eluvõõrale unistusele. Tänapäeval aga vaadatakse juba karskusliikumisele kui reaalsele, parema ja õilsama elu poolt ülesseatud nõudmisele. Paremik meie noorsoost on teadlikult karskem, kui seda tihti arvatakse. Siin tuleb noortel raugematult edasi töötada, teades, et sellega süüdatakse

tuld, mille valgust ise kord nähakse ja mille soojus kandub edasi tulevikus üle aegade.

Ilollased on alati olnud rahvuslased ja mida vähem on seda avalikult igal sammul rõhutatud, seda rohkem annab see tunnistust vankumata sisemisest veendest sellel alal.

Aga ilollased, kindlast rahvustundest mõjustatult, on õigesti hinnanud ka hõimuaate tähtsust ja andnud sellele väärrika positsiooni. Nii loeme artiklist „Noorus ja hõimuaade“, nr. 5/6 1934. a.: „Meie rahval võib olla üksnes koos hõimlastega suurt ja kuulsusrikast tulevikku,“ ja samas järgnevalt: „Aastatuhandete eest oli terve Kirde-Euroopa soome sugu rahvaste käes. Pole võimatu, et meie rahvad kord jälle oma ennemuistsed õigused jalule seavad, sest ajaloo käik, kuigi ta on toonud soome sugu rahvastele palju murepäevi, võib teha ka õnneliku pöörde.“ Rahvus ja hõimuaade on teineteisele väga lähedased. Mida suurem on üksikul rahval tema rahvuslik iseteadvus, seda

vabamal ja laiemal alusel võivad areneda ka hõimusuhted. Vastupidi — ka väiksemale rahvagrupid sisendab mõte vaimsest ja verelisest osadusest teistega julgust ning lootust rahvuslikuks võitluseks. Nii näemegi, kuidas möödunud suvel ühisel jõul kerkis liivlastele nägus rahvamaja.

Noored, arendage hõimuaadet, leidke selleks uusi võimalusi ja teid! Kasutage arutlemiseks „Iloli“ veergusid, sellega tõmbate kaasa ka laiemat ümbrust.

Märkisin mõne küsimuse, mille suhtes ilollased on väljendanud oma kindlat seisukohta ja mille ümber julgelt töötades on saavutatud edu. Sellepärast ei maksa karta liigset idealismi, vaid sellest meie noored elame. Võtke kindlalt igas tähtsamas küsimuses seisukoht oma ajakirjas, tutvustage uusi akuutseid probleeme ja nakatage nende läbiviimiseks ka teisi, siis järgmise kümne aasta möödudes võib tähistada terve rea vaimseid võite.

E. Allik

Mõtteid isetegevusest ja „Iloli“ tähtpäevast

Sügis on noorte külviaeg ja kool nende tööpõld.

Kaasvõitlejad, meid ootab töö haridusepõllul, meid ootab isetegevus!

Tung iseseisvana tegutseda on saanud tänapäeva noorte aktiivsemale osale tarbeks. Hea edasijõudmine koolis, cum laude tunnistus näitab küll püüdlikkust ja hoolsust, kuid ei taga veel, et kooli lõpetanu võib sama hästi ja edukalt edaspidises elus töötada. Ei, igal pool pole asi nii lihtne: õpi homsed tunnid ära ja asi on korras. Tegelik elu nõuab hoopis aktiivsemat ellusuhtumist ja algatusvõimet. See, kes koolis oli hoolas ainult õpinguis, võib lõpetamisel, hea tunnistus käes, nõutult

seisma jääda. Maailm on muutunud korraga kohutavalt suureks ja selles uues miljöös keset tuhandeid võimalusi tunneb ta, et maailm on siiski liiga kitsas, ei oska nagu millestki peale hakata ega orienteeruda. Koolis näitas õpetaja raamatust vastava koha, mis tuli järgmiseks päevaks selgeks teha. Asi oli lihtne, istusid tunnikese raamatu taga ja said järgmisel päeval vastuse eest 4 või 5. Jah, need on kõik siin tunnistusel, aga praegusel hetkel nad ei näita teed.

Kui valusasti annab siin tunda algatusvõime ja praktiliste kogemuste puudumine. Nüüd mõistab ta, kui suur tähtsus on siiski isetegevusel koolipõlves.

Ja kui palju on meil võimalusi selleks! Koolis töötavad mitmesuguste eesmärkidega ringid, valigu igäüks endale huvikohane organisatsioon ja pühendagu end vabadel tundidel peale hoolsa ja korraliku õppimise täie innu ja andumusega isetegevuslikule tööle. Ühenduses peitub jõud, ühiselt töötades saavutame suuri tagajärgi. Noorena noorte seas töötada, avaldada oma mõtteid, kuulata teisi — see muudab silmapiiri laiemaks, täiendab teadmisi ja mis peasi — harjutab meie teoreetiliste teadmiste kasutamise oskust praktiliselt.

Nii siis, õpilasingidesse astub meist see osa, kes vajab mõtteosalisi huvide tõhusaks rahuldamiseks, hindab mõttevahetuse ja ühise algatuse osatähtsust üksikisiku vaimuvõimete tõstmises ja kõigeülguses arendamises. Need, kelle kultuurilised huvid piirduvad ainult üksinautimisega, kes võtavad raamatut, teatripala, kustki kuuldu või nähtu otse sellena, nagu see on esitatud — nii siis usaldavad ainult iseenda otsust ükskõik millise asja suhtes, ei vaja selgitavat keskustelu ega hinda teiste arvamist — need jäävad omaette, kõrvale igast organisatsioonist ja ühisüritusest.

Aeg aga läheb edasi marulise tempoga. Kes ajaga kaasas ei käi, jääb

maha; noorsugu, kes ülespoole ei vaata, vaatab alla. Ja ajale järele jõuda pole enam kerge. Seepärast peame varakult rajama endile jalgealuse, et hiljem suudaksime elutormide möllus võitjana jõuda eesmärgile, sest ainult raudse tahte, tugeva enesedistsipliini ning suure teadmiste-pagasiga noored on võimelised elama väärikat elu. Igäüks peab kasutama kindlat kätt elu juhtimiseks. Ei tohi uskuda saatust, tuleb uskuda ennast ja ise oma jõudu. Seda tahtejõudu, algatusvõimet ja ise oma saatus juhtimist tahabki meie isetegevus juba kooliajal võimaldada. Peame hoidma isetegevusepõllu huumuserikka, viljaka, rakendades selleks kogu oma vaba energia. Kui meie parim tahtmine on suunatud selleks, siis ei jää tulemused ilmumata.

Üheks meie Õpilaskonna tähtsaks ettevõtteks, ühise vaimu avalduseks on ajakiri „Iloli“, juubilar, pühitsedes tänavu 10. eluaastat. 10 õppeaastat on „Iloli“ olnud meie õpilaspere mõtete kandjaks, heaks ajaviiteks ja sõbraks. Ta on olnud meie südamehääle ja eneseotsingute peegeldajaks, selle õilsa vaimu kajastajaks, mis on valitsenud ja valitseb meie suures peres. Hõõgkuum veri tuikab vabana me soonis. Me rahutu hing on täidetud kaunite kujutelmade ja plaanidega. Avaldagem need „Ilolis“! Sünnipäeval 10-aastase noorurina kutsub ta meid kirjutama. Kuulgem seda kutset.

„Iloli“ lehekülgedel avalikult oma mõtteid ja vaateid avaldades kõveneb meil tunne, et meie oleme Õpilaskond, „Iloli“ lehekülgedel määrame oma ühise sihi.

Jäägu tulevikuski Õpilaskond ja „Iloli“ lahutamatuks sõbraks, õhutaгу ta üha meie Õpilaskonda isetegevusele ning olgu meis noorustule sütitajaks.

Juubeliks me armastatud „Ilolile“ siiraimad õnnesoovid Õpilaskonnalt.

Martin Annus,
Õpilaskonna esimees.

Mätisklusi „Iloli“ tähtpäeva puhul

Habent sua fata libelli.

Nagu paljude inimeste elu möödub vaikes eneseleelamises, igapäevase leiva hankimise muredes ning rühmamis, toomata moraalselt kui ka materiaalselt kasu ühiskonnale, kultuurile, nii ilmunud raamatuistki paljud, üsna tähelepanu äratamata, vajuvad unustusse, jäävad tolmu äride riiuleile või laoruumidesse, olles pakkunud vaid lühikesel ajal otse pärast ilmumist lugejaskonnale hüvesid mõnusa ajaviite või kunstilise naudingu näol ning võimaldades autorile honorari, andmata aga midagi laiemale massile, mõjustamata nende elu. Kuid teised väikesed raamatud, ilmudes võib-olla üsna väheses eksemplaride arvus ning pakkudes huvikohast materjali ainult õige piiratud lugejaskonnale, loovad ometi sadadele tegevusahnete — füüsilise ning vaimse energiaga küllastatud noortele esimese võimaluse oma juba rakendust nõudvale tööjõule mitte niipalju mingi püsivama, väljapaistvama loomiseks, kui just enese kultuuriliseks kasvatamiseks.

Need on meie kooliajakirjad.

Kuid veel kaugemalegi ulatub ajakirja tähtsus. Ta on nagu lõpmata pikk ühenduskett, mis veel siiski, kui ollakse juba ammuugi-ammuigi lõpetanud kooliteed, toob muidu unustamisele määratud ilusaid tuttav-armsaid mälestuspudemeid koolilõpvest, kogu noorusajast... Alles

siis mõistetakse vahest Francesco Petrarca sõnu täiesti: „Mul on sõpru, kelle seltskond mulle väga meeldib. Nad avavad mulle ukсед kõigisse kunstidesse ja teadustesse ning ei nõua selle eest muud midagi kui ainult nurgakest minu tagasihoidlikus majakeses.“ Need suure humanisti ja luuletaja sõnad haaravad paljusid teaduslikke ja üldkasulikke raamatuid, kuid eelkõige annavad nad suure tunnustuse raamatule kui mälestuste ja teaduste säilitajale, kui sõbrale, keda alati võib usaldada, kelle poole pöörduda oma salajase- maiski mõttemõlgutuisis.

Samas meenub ka ühe vilistlase sõnavõtt vanema „Iloli“ veergudel. „Olime mitte enam abiturientid, vaid aspirandid. 6—7 „kommersanti“ oli meist tookord sõjakoolis, laiali pillatud, kes ühte, kes teise kompaniisse. On meelde jäänud mittetavaline päev — argipäev küll. Keegi meist oli sõitnud Tartusse. Ootasime teda. Tuleks ta juba, tooks uudiseid koolist, Tartust ja peasi — tooks „Iloli“. Olin vist kärsitumaid ootajaid, moodustasin keskpunkti ootajate seas. Asjad arenesid. Keskpunkt polnud varsti enam mina, sest oodatav tuli. Mingi salajane kutse koondas meid kasiino vaiksesse nurka. Kui nüüd seada kõik, mis meil seal oli, tähtsuse järele ritta, siis tundus meile, tundus meile kindlasti, et kõige tähtsam oli „Iloli“...“

Praegu ei mõisteta võib-olla neid sõnu, ei saagi mõista, sest neid peab kogema, neid peab ise läbi elama...

Nii on meie „Iloli“ ilmunud juba 10 aastakäiku. See pole pikk aeg, on õieti alles lapseiga, kuid kooliajakirjane, piiratud aineliselt võimalusis, on ta nende aastatega kindlustanud oma olemasolu, on võitnud kogu õpilaskonna poolehoidu; poolehoidu, mis tagab talle veel mitu-mitu aastakümnet seda kohustusriikast tööd, mida õpilasajakiri omab oma noores lugejas

ning kaastööliskonnas, ja mida ta üldkultuuri arenemisega peab üha laiendama, kasvatama ning süvendama.

Sellepärast, Iloli, alga ja jätkka oma ilmumise teist aastakümnet täie, kindla teadmise, et Sind vajatakse, et Sinu järele tuntakse tõsist tarvidust praegusaja laiahaardelisile kultuurilistele alustele toetavas õpilasperes kui ka juba ellu siirdunud viilistlaste hulgas.

Enn Kera

„Iloli“ luuletuste-võistlusel
auhinnaga kroonitud.

Unelm kevadest

*On ammu paiskund igaviku hõlma
mu õiste uneluste õitsev lill.
Ka loodus juba kudund suvepulma —
ning eemal laulab nukker tornikell.*

*Nüüd sinikupli tuhmil äärel tähti
ja unistavalt tukub valge kuu.
Peab põhjätähe vilkuv nägu vahti.
Mul kevadõhtul surut vastu suu.*

*Lööb jälle punga närbund armuõie
vist kuuma õhku paiskuv armujõud.
Mu ümber mahe suvetuule võie.
Pea vaikne vihmasahin, kaob põud.*

*Õo kevadõhtul laulis puude varjus
ja vaikselt uinutas meid kevadtuul.
Kui päeva algul puhus lugu karjus,
siis minu huuli puudutas ta huul.*

*On ammu paiskund igaviku hõlma
mu õiste uneluste õitsev lill.
Ka loodus juba kudund suvepulma —
ning eemal laulab nukker tornikell.*

Kalju Lepik

„Iloli“ kirjandite-võistlusel
III auhinna saanud töö.

Tähtede poole

Mis on armastus? Mis on looming?
Mis on igatsus? Mis on täht? — nii
küsis viimne inimene ja pilgutab silmi.

Friedrich Nietzsche.

Iga aastaga muutub elu tühisemaks, sest kaovad aated, sõprus, armastus ja loov vaim. Kaob romantika ja asemele astub hall realism. Inimene muutub masinaks, huvideta tööriistaks. Kaugel pole aeg, kui inimene küsib Nietzsche sõnadega: „Mis on armastus? Mis on looming? Mis on igatsus? Mis on täht?“

Armastust ei tunta, sest tuntakse kirge. Loovat vaimu ei tunta, sest inimesed ei suuda mõelda. Igatsust ei tunta, sest kadunud on romantika. Tähte ei tunta ja tema poole ei püüta, sest kadunud on aated ja sihid.

Elu on lõbutsemiseks, mitte aga selleks, et luua midagi. „Looge midagi ja mõelge teisiti kui viimne inimene, siis lähete hullumajja,“ ütleb Nietzsche.

Hingeline ja aateline inimene hukub, vajub mustavasse maailma kuristikku. Ikka rohkem ja rohkem kuhjub hinge halli kõntsa ja aated upuvad igapäevasesse tolmu.

„Võtke viina ja unustage mured!“ — nii hüüame meie, tänapäeva inimesed. Viin ja lõbutused saavad meile elumõtteks. Lõbutseme nüüd, sest elu on üürrike. Peagi saame mul-laks, millest oleme võetud. Kõndige ringi kui tõbised ja kurjadest vaimudest vaevatud ja karjuge: „Viina ja lõbustusi!“

Vaimutoitu pole teil tarvis, kadugu kirjandus ja kunst! Kadugu kõik, mida tekitanud loov vaim, sest seda ei tunta! Kadugu unistused, sest nad on võõrad meile! Nad on liiga müstilised ja nukrad. Elagu tants — ilu põhimõte ja armastatud ajaviide!

„Kas see on Jeremia nutulaul?“

küsis ehk mõni. Ei, see on jumalaga jätt valguse ja aadetega; laul armastusest, loomingust, igatsusest ja valgusest; laul ühest võitlevast ja igatsevast inimesest.

I

Mäletan oma lapsepõlve. Mängisin sageli liivaga. Olin kokk, põllumees, autojuht või kirikuõpetaja. Eri-list huvi tundsin aga kirikuõpetaja elukutse vastu.

Elasin ema ja vanaemaga palvemajas. Isa oli ammugi surnud. Teda ma enam ei mäleta. Vana palvemaja asus paar kilomeetrit alevist eemal ja kiriku valge torn paistis selgesti puude vahelt meie õue. Vana palvemaja saal oli minule armsaim paik. Sagedasti pidasin seal „jutlust“ ja unistasin kirikuõpetaja-kutsest. Suure igatsusega ootasin kuldhammaste kasvamist, sest meie kirikuõpetajal oli suus kaks kuldhammast ja ilma nendeta polnud lootustki saada õpetajaks. Tüütasin ühtelugu vanaema ja küsisin: „Vanaema, kas kuldhambad juba paistavad?“ Vanama pani prillid ninale, vaatas minu avatud suhu, öeldes: „Muidugi paistavad, näe ühel juba ots sätendab.“ Olin siis uhke ja rõõmus.

Armastasin olla üksinda. Teised lapsed ei olnud minule vajalised mänguseltsilised. Vana palvemaja oli kõik. Ta oli sõber, mänguseltsiline ja armsaim paik. Palvemajas rippusid klaaside taga pildid ja tinast Ristilöödu. Alati haaras mind vaikus, kui sisenesin sinna. Võisin istuda tundide kaupa ja vaadelda pilte, eriti

Ristilöödud. Ta nägu oli valuline ja kurb. Okaskroonist tilkus verd.

Õhtuti jäin kantslisse magama ja vanaema teadis mind sealt otsida.

Möödusid esimesed koolipäevad ja kadusid algkooliaastad mõõtmata igavikku. Kõik ei olnud enam pühapäevane. Hinge asusid mured ja rahutud mõtted, senine kujutlus maailmast purunes.

Vabadel tundidel istusin vanas palvemajas ja unistasin. Unistasin ilusast tulevikust.

Ehkki purunenud oli kujutlus maailmast, siiski jäi endiseks vana palvemaja vaikus ja pühalikkus. Vanaks oli ta jäänud. Enam ei peetud seal palvetunde, põrandalauad nagisesid ja kantsel oli palju kaotanud oma ilusast kollasest värvist.

Saabus viimane päev algkoolis. Kõis oli pidulik ja pühapäevane. Hingega aga mässas rahutus, oleksin tahtnud veel istuda koolipingil ja kuulata õpetajate seletusi. Meenusid tumedad ja heledad päevad koolielus. Looduses aga helises kevade, siristasid linnud ja päike helendas sügavsinisel taeval. Õpilased lahkusid ja jätsid kooliruumid, lahkusid pinginaabrid ja sõbrad. See oli esimene lahkumine minu elus, lahkumine sõpradest ja algkoolist.

II

Kadus suvi. Olin õppinud algkoolis mängima viiulit. Nüüd peitsin viiuli nukraste halinasse kõik mured, kõik rõõmud. Astusin keskkooli, võõrasse linna, kaugele kodust. Esimene päev oli võõras ja harjumata uues koolis. Linnalapsed käratsesid ja rõõmustasid. Surusin ennast nurga ja vaatasin teiste rõõmsat saginat. See polnud minule, sest minuga seltsisid ju ainult vaikus ja nukrus.

Kadusid päevad, hakkas jälle õppimine. Vaheldusid rõõmsad ja kurbad tunnid.

Iga päevaga purunes kujutlus koolist, inimestest ja maailmast. Polnud sõpru, sest olin liiga igav, liiga iseäralik.

Viiul ja raamatud jäid minule, nendest ei suutnud mind ükski lahutada.

Sõit koju suvevaheajaks tuli suure sündmusena. Tundsin ennast jälle

vabana roheliste väljade keskel. Vaatepiiri ei seganud enam unised majad ja vabrikute korstnad. Olin looduses, vabas looduses!

Kodus oli palju muutunud: olime jätnud vana palvemaja ja asunud elama kiriku lähedale.

Pühapäeval külastasin suurt ja tühja palvesaali. Tolmuseist aknaist paistis päike ja valgustas ruumi. Tolmukübemed tantsisid kantslil, langesid alla, hõljusid lagunenud pinkide kohal ja maandusid viimaks põrandal.

Ristilöödu nägu oli valulik, kahvatum kui varem. Olin unustanud Teda linnas kivimüüride vahel. Tundsin valu, raske oli hingata. Palusin...

III

Möödusid kaunid suvepäevad luuges ja viiuldades. Möödusid töörohked koolipäevad ja kooliaastad. Tutvusin ka aleviinimeste eluga. Lõbus on nende elu, olugi et puuduvad lõbustuskohad. Pühapäevadel peetakse pidusid. Äripäevadel tõstetakse alkoholi läbimüüki. Joovad alevi suurused, joob alevi põobel.

Olin muutunud palju nende suvedega. Minuski hakkas idanema aleviinimene. Käisin tublisti pidudel, tundsin ennast lõbusana seltskonnas, kelle eesmärgiks oli lõbu ja viin. Olin unustanud vana palvemaja, olin unustanud Ristilöödu.

Oli viimane suvepuhkus enne kooli lõpetamist. Kuumav päikene säras päevadel taevas ja ööseti kiirgas kuu ning sirasid tähed.

Oli jälle pidu. Rahvapargis urises bajaan, tantsupõrandal keerlesid tantsijate hulgad. Seal keerlevas virr-varris silmas blondi ja sihvakat tütarlast. Tundsin, kui miski kuum läbistas mind. Ootas järgmist tantsu. Peagi helises hoogne foks. Palusin teda, tantsisime.

Tantsisime kogu õhtu. Tantsisime ja jalutasime. Kuu kahvatud kiired varjutasid pargiteid ja meloodiliselt kohisesid puud.

IV

Uneldes kadusid õhtud. Enam ei olnud õhtuhämarust, muusikat ega teda. Istusin toas, loojuv päike saa-

Georg Sander

Vanaaja idüll

tis viimaseid kiiri ja värvis akna õrna punaga. Laual lebasid raamatud. Tahtsin lugeda, kuid ei suutnud, sest mõtlesin temast. Haarasin viiuli ja mängisin unistavat tangot. Unistav muusika täitis toa, peas aga helises midagi uut ja õrna. Kuulsin lindude siristamist, koskede kohinat, maailm avanes minule. Haarasin paberile ja kirjutasin, noodid kuhjusid paberile, kõrvus aga helises unistav laul...

V

Järgmisel peol kohtusime. Ta pilk oli külmal, sõnad jäised. Ta tantsis ning naeris, naeris aga teisele. Sama tugevasti surus painduva keha vastu teist, samu sõnu sosistas teisele ta huul, sõnu, mida pidasin pühaks. Tundsin valu. Teda olin igatsenud öösiti, temast olin unistanud ja temale olin loonud esimesed unistavad helid.

Lõpp, lõpp kõigele! Tundsin valu ja igatsust. Sammusin teadmata kuhu.

Ees mustendas midagi, see oli vana palvemaja. Nüüd alles meenus see. Sina, palvemaja, oled jäänud minule, sinule tohin kurta häda ja sinus valada valusad pisarad. Sisenesis suurde palvesaali, kahvatud kuukiired mänglesid põrandal, oli vaikne. Istusin lagunenu pingile ning tõstsin

silmad Ristilöödule. Ta vaatas tõlmunud ristilt minule, kahvatul näol helkisid pisarad. Tundsin, kui tahaks ta öelda: „Mind unustasid ja maailma läksid.“ Tundsin valu, valu enda pärast.

VI

Mööduisid suvepäevad. Olin töötanud tublisti nende kestel, et unustada valu ja armastust. Viiul ja raamatud jäid minule seltsilisteks vabadel tundidel.

Algas jälle töörohke koolielu. Palusin laulmisõpetajalt seletusi muusika saladuste kohta ja lahke vanahärra, saades teada, et olen huvitatud muusikast, kutsus mind sageli enda poole.

Ühel pühapäeval külastasin teda jälle. Taskus aga krabises minu oma helitöö, „Unistus“. Otsustasin laulmisõpetajale näidata seda ja kuulata õiglast arvustust. Teenija avas ukse ja juhatas mind tuppa, kus vanahärra juba ootas. Palusin teda enne hariliku tunni algust kuulata midagi. Võtsin kastist viiuli ja algasin. Värisedes tulid helid viulist. Tundsin jälle vabadust, tundsin unistust ja kustuma hakanud armastust. Mängisin, helid tõusid ja vajusid, nutsid ja naersid, hõiskasid ja vaikisid viimaks. Vanahärra sõnas: „Suurepäraselt mängitud, tõesti suurepäraselt. Kelle helitöö? Ma ei ole seda kunagi varem kuulnud.“ Tõstsin silmad ja ütlesin: „Minu esimene katsetus.“ Ta imestusel polnud piiri.

VII

Vabadel tundidel jätkus harjutamine. Kooliraamatute tagant viiuli juurde ja viiuli juurest kooliraamatute taha.

Saabus õpilaskonna aastapäev. Pidin peol esinema Sibeliuse „Romansiga“ ja oma helitööga.

Saal oli pidurüüs. Rohelistest loorberitest hoovas lõunamaist hõngu. Tundsin rahutust. Kõned ja deklatsioonid vaheldusid. Lähenes oodatud hetk. Surusin pähe mõtte: „Pea suutma.“ Võtsin viiuli ja sammusin esinemiskohale. Kumardasin ja algasin Sibeliuse „Romansiga“. Lõpetasin, saalis kajatas tugev aplaus. Tõstsin uuesti viiuli, juba esimeste heli-

dega unustasin lõunamaiselt lõhnavad loorberid ja kaasõpilased. Viiul helises surmvaikses saalis.

Elasin veelkord kaasa „Unistusega“, nutsin viiuliga, naersin viiuliga, kuni kadusid viimased helid. Saalis pääses lahti maruline aplaus. Tundsin laulmisõpetaja tugevat käepigistust. Surusin viiuli ühte ja kaasõpilasilt saadud roosid teise kätte.

VIII

Eeskavale järgneval tantsuõhtul olin kõikide huviobjektiks. Unustatud olid kaasõpilaste pilked ja nööked. Olin nüüd suur, mina, keda kunagi ei tuntud, keda kunagi ei arvestatud, keda ei peetud koolivennaks, vaid ainult unistavaks kaasõpilaseks, „kunstnikuks“. Varem olin tütarlastele ainult „heaks“ klassikaaslasteks, kellelt võis algebra klassitöid õigesti maha kirjutada. Nüüd olin igatsetud kavalier. Mina aga olin seemiselt vähe muutunud. Ikka kooliraamatute tagant viiuli juurde ja vastupidi. Eesmärk, mille poole püüdsin, oli veel kaugel ja kättesaamatu.

Katsusin jälle luua midagi, kuid ei suutnud enam. Tundsin ennast kobavat helidevallas. Kirjutasin mõned tööd. Need olid tundetud ja puudulikud.

Lähenesid jõulud ja nendega ühes kojusõit üle lumiste väljade, läbi kohisevate metsade kuu kollakal valgel.

Tundsin rahu, tundsin rõõmu ja helidevallas uusi helisid.

Jõululaupäeval, keset askeldusi ja toimetusi tundsin rahutust. Hakkas pimenema ja peagi hõljus kirikukella heli üle lumiste väljade, kajas metsas ja, liueldes lumehelvetega, kadus viimaks läbi valendava lume, aisakellade rõõmsas helinas. Sammusin kirikusse, pühalik tunne rinnus, mis paiskus tugevamaks orelil võimsate helinatega. Peas aga hõljus õrnu helisid, mis muutusid ikka selgemaks kuuskede säras. Lahkusin. Sammusin koju, haarasin viiuli ja mängisin. Unustasin reaalse maailma ja kuulsin ainult kirikukellade kutsuvat heli. Kuulsin viiuli mahedais helides aiskellade tilinat...

IX

Möödusid jõulupühad ja puhkeaeg. Algas viimane poolaasta. Küllastasin laulmisõpetajat ning mängisin temale uue helitöö „Jõulud“. Ta oli rahul. Nüüd teadsin, et on vaja tundeid helitöö loomiseks.

Tegin tublisti tööd, et lõpetada klassi ja ühtlasi ka kooli. Töötasin, kuni tuli lõpp. Saal oli jälle ehitud loorberitega. Kõik oli pidulik nagu algkoolis. Pühalik ja kurb tunne asus rinda. Hinges aga helisesid kurblikud toonid. Pidin astuma koolipingilt ellu, sest emal polnud võimalik enam mind koolitada. Pidin tulevikus ise rühkima edasi.

Lahkumisõhtul toodi viiul ja paluti mind mängida. Mängisin kurba lahkumislaulu, laulu, mille lõin tund aega enne lahkumisõhtut. Saalis oli vaikus, lahkumislaulu kurvad helid hõljusid saalis. Lõpetasin, silmis särasid pisarad, mitte ainult minul, vaid ka teistel klassikaaslastel. Muusikas leidsime ühtluse ja sõpruse, muusikas unustasime pilked ja nööked...

X

Otsustasin vabatahtlikult teenida sõjaväes sundaja. Möödusid päevad kasarmus ja õppeväljal.

Vabanenud sõjaväest, veetsin suve kodus. Kavatsesin luua ooperit.

Elasin alevis, alevis, kus levis kõik tuulekiirusega. Mida küll ei tea aleviinimene! Nad teadsid isegi seda, et olin loonud midagi. Nad teadsid ka seda, „tänu“ vanaema jutuosaavusele, et töötasin ooperi kallal. Olin neile kunstnik ja isemoodi inimene, kes ei võtnud viina ega armastanud tühiseid ajaviiteid. Aleviinimene suhtub halvustavalt sellesse, kes ei ole nagu tema. See ei ole tema meelest mees, vaid ainult narr, kes ei võta viina ega armasta tühiseid ajaviiteid. Pilkavalt ei julgenud keegi minule midagi öelda, sest kardeti ennast teha rumalaks.

Vaatamata minu pingutustele jäi ooper seisma kirjutuslaua sahtlisse. Olin pettunud inimeste arusaamisest. „Ei ole kerge mõista võõrast verd,“ ütles Nietzsche. Nüüd alles mõistsin nende sõnade sügavust.

Otsisin kohta. Avanes võimalus ja mina sain kontoriametniku kohta. Käisin tööl, olin jälle tänapäeva-inimene, inimene, kellel puuduvad aated ja sihid.

Tundsin kaasinimeste pilkavaid pilke. Kõik nagu tahtsid öelda: „Ära tõuse kõrgemale meist, sest siis tiivad ei kannu sind enam ja sa vajud.“

Tundsin valu ja raevu. Teile tahan veel näidata, et minus pole surnud veel vaim, veel ei sarnane ma tänapäeva-inimestele, vaimuta ühiskonnale.

XI

Ootamatult tuli vanaema surm. Tundsin valu, sest olin kaotanud jälle midagi lapsepõlve armsaist mälestusist. Ühel vaikselt õhtul sängitasime vanaema mulda. Lihtne taluvanker veeres kirikukella kaebliku heli saatel. Kirik oli sünge, varjud liuglesid kooridel ja võlvidel. Õudselst kajasid tühjas kirikus õpetaja sõnad: „Mullast oled sa võetud ja mullaks pead sa saama.“ Silmade ette tõusis vana palvemaja ja Ristilöödu. Nüüdki, kui kaotan midagi lapsepõlvest, meenub Tema. Valu ja kurbus pesitses hinges. Kõndisin kui läbi

udu kalmistule, labidatäis mulda langetes raskena mu hinge.

XII

Tundsin tungi luua. Päeval töötasin kontoris, öösel aga lõin ooperit kahvatu lambitule valgel. Olin kahvatu ja nõrk koormavast tööst. Viimaks valmis ooper. Olin valanud teemasse valu ja kurbuse.

Saabus minu suurpäev, ooperi esietendus. Pidin ise juhatama ooperit.

Õhtu. Saal oli täidetud rahvaga. Valgus kustus ja esimesed helid tõusid. Eesriie. Nautisin muusikat, oma muusikat, mille lõin pikkadel sügis- ja talveöödel.

Ooper sai tunnustuse osaliseks, saabus õnnitlusi. Enam ei olnud ma unistaja ja narr alevirahvale. Nüüd võisid nad olla uhked minule, sest nende alevi lähedal sündis mees, vaimuinimene, kes lõi ooperi.

Olin näidanud tänapäeva-ühiskonnale, et minus ei olnud surnud veel vaim. Olin võidelnud ja võitnud, olin saavutanud oma tähe, oma unistuse ja sihi. Tundsin, et veel ei olnud kõigile kustunud täht, kadunud armastus, unistus ja looming.

Kalju Lepik

Minek

*Taas libletavad hallid haavad laial pargiteel,
Näen kaugenevat puuderida hämaral alleel.*

*Ja üle kuuse lossimäel ju kumendab karg kuu,
Kui hiiliks aralt kassisilm pealt rohetava puu.*

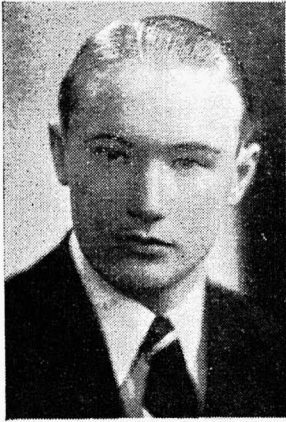
*Ning kuskil kaugel järveteel õrn laulujõgi siis
Lööb vastu kaldaid helinal, kui algab tsimbli-viis.*

*Peakohal hõljuv puudemäng, ees virvendavad veed,
Haab kidur, üksik kauguses mul juhatamas teed.*

*Nii lähen üksi — orvuna, käes luulepaelad — siit,
Ning taskus pole sentigi, sest sassis eluniit.*

*Tuult tuhandet saan jalge all veel tunda, tallata,
Kuid iial mitte luuleteel... ei otsast alata.*

Enn Kera

Vilistlaskogu 1939. a.
kirjandite-võistlusel
II auhinna saanud töö.

Hüvik ja Halvur ehk pilk tulevikku

Täna oli mul raske päev. Nad as-
keldasid mu ümber, mind maeti tek-
kide alla, kästi neelata mõrusid roh-
tusid. Oli lämmatav ja palav. Alles
videvikus jäeti mind rahule. Suiku-
sin rahutusse unne.

Kui ärkasin, oli juba pime, ainult
kuuvalgus paistis läbi akna mu voodi-
otsale. Ja siis märkasin ma neid.
Kunas nad olid mu tuppa tulnud, ei
tea ma, kuid seal nad kükitasid mu
voodisambail kahekesi kuukiirte sä-
ras — kask väikest olendit. Nad sarn-
lesid inimesile, ainult olid hoopis til-
lukesed. Rõivaid neil polnud, selle
asemel kattis nende keha tihe karv-
kate. Kuid ahvideks ei saanud neid
ka kuidagi pidada, selleks olid nad
näolt liiga sarnased inimesile.

Too, kes istus vasemal, muheles,
pilgutaskavalalt silmi ja lausus:

„Terekest kah! Kuidas käsi käib?
Kõigepealt pean end tutvustama.
Olen Hüvik, endise nimega Opti-
mism. Usun, et sa oled minust kuul-
nud, kuigi me pole isiklikult tutta-
vad. Saad pea terveks, siis teeme
väikese jalutuskäigu läbi maailma.
Näitan sulle kui toredad...“

„Hakkad aga jälle oma pläraga,
segas ta naaber end kõnelusse, tegi
Hüvikule grimassi ja pöördus siis
minu poole.

„Ära hooma teda, ta on natuke nii-
nii. Usu mind, Pessimismi. Hüvik
— hõh, mõne nimi, narr! Eks nad
katsunud mullegi uut nime kaela
määrida — Halvuriks ristsid. Ei!
Sa taipad isegi, et mõttetud on sellise
väikese rahva liikmel nagu eestlase

oma nime rahvustada. Mis on pisike
riigike? Tuleb mõni — paneb sulle
käpa peale. Ole siis veel rahvuslane!“

Hüvik ei olnud nähtavasti oma
kaaslasega ühisel arvamusel.

„Meie riik kestab igavesti,“ ütles.
„Niikaugele kui näen tulevikku, näen
püsivat tõusu, jah, hiljem isegi väga
kiiret tõusu. Ja vaenlasil pole mõ-
tetki meie maad vallutama tulla.
Meie laskurid on maailma parimad
juba nüüd. Mõnekümne aasta pä-
rast on meie sõjavägi niivõrd võimsa
tasemga, et ükski ei julge oma nina
tulla kõrvetama. Hi-hi-hii!“ kihis-
tas ta ise vahepeal. „Alguses on meil
kvaliteet, siis hakkab aga edenema ka
kvantiteet. Tasakesi suureneb sün-
divus. Aasta-aastalt kaovad tühjad
hällid koguni. Sajandite möödumi-
sel on eestlasi saanud palju, kohuta-
valt palju. Soomlased on ühinenud
oma suure vennasrahvaga. Väikesest
rahvuslikkuse tõusust on saanud või-
mas veene, mis haarab kogu rahva —
ühendab kõik eestlased ühiseks pe-
reks ja vana tuntud visadusega algab
tõus, eestluse võimas leving.“

Väike mehike žestikuleeris ägedalt.

„Ja sõda, ega sa aimagi, milline on
tuleviku sõda. Kõik inimesed elavad
maa all. Maa peal on vaid robotid, to-
hutud sõjamasinad, mis lendavad, uju-
vad veel, tungivad läbi müüri, pilluvad
leeke, mürske ja mitmesuguseid hä-
vitavaid ja sulatavaid kiiri. Iga ro-
bot on ühenduses kaugenägemis-,
raadio- ja kaugetajumisaparaadi kau-
du mehega, kes teda juhib. Ja siis
need robotite malevad võitlevad.

Huu! Milline geniaalsus ja inimarmastus. Kui masinate-sõda on lõppenud, saabub tõeline paradiis, kus ainsaks vaenlaseks peetakse rumalust, kus võideldakse selleks, et saavutada inimkonnale uusi senitundmata aardeid.“

„No ma tõesti enam ei kannata.“ Halvuri hääles kuuldus tuska. „Sa nimetad korruga inimest ja rahu, sõda ja inimarmastust. Nagu saaks neid mõisteid kuidagi siduda! Inimene on ja jääb metsikuimaks ja meeletuimaks kiskjaks. Iga tulevikuinimese suurimaks ideaaliks on luua masin, leiutada sellised kiired, mis hävitaks teised, veriselt ja piinarikalt surmates. Ei looda mitte ainult uusi relvi, vaid sõjas levitatakse uusi tõbesid, uusi piinaviise.“

Ei ole maakeral silmapilkugi rahu. Sõda on ja jääb igavesti koledaimaks ja siiski armastatuimaks inimomastusist. Häving!

Ja sõda pole mitte jõu ega mõistuse tuliproov, vaid siin võidutseb reetmine, vennatapp ja ahnus. Mis saab meie rahvast — käputäieke neid tõsieestlasi pillutakse kõigi ilma-kaarte poole laiali. Häving!“

Meeleliigutus ei lasknud Halvurit jätkata. Nägin pisaraid ta silmis. Kitsad õlad rappusid.

Hüvik õõtsutas vahepeal jalgu, ümises mingit valsiviisi ja raputas vahetevahel pahaselt pead.

Ütles: „Tõsi on, et meie paremad pojad lähevad välja. Kuid nad ei rända mitte selleks, et hääbuda, vaid võita. Praegu tuntakse Eestit pea kõikjal. Varsti vallutavad eestlased kõik tähtsamad tegevusalad. Meil pole väärikat vastast spordis, meie filmitähed on ületamatud, meie rahvapoegade kunstilooming on teistele aluseks, eeskujuks.“

Ja kauges tulevikus tuleb uus ärkamisaeg Välis-Eestis. Siis ühel ilusal päeval märkab maailm, et kõigil maailma juhitroonel, ükskõik mis alal, istuvad eestlased, eesti keel kõlab üle kogu maailma, vana vakra rahvuse võimas hümn on kõigile püha.

„Millal jõuab see aeg,“ küsisin, „kas ehk saan minagi seda näha?“

Kahetsev pilk saatis Hüvikü sõnu:

„See on nii umbes aastal 2900.“

„Oo. Lähete nii kaugele tulevikku,“ sõnasin. „Aga kas võite pa-jatada midagi meie riigi ja majandus-elu arengust lähemas tulevikus?“

Hüvik haaras kohe sõna.

„Muidugi. Meie riigi majanduslik pale muutub koguni. Põhja-Eesti on puht-tööstuspiirkond. Tohtu arv põlevkivi ümbertöötamisvabrikuid asetseb siin. Hoi! Milline tempo, ökonoomsus. Kõikjal vaid eesti kapital, poolriiklik kiviõlikontsern hoolitseb selle eest. Ja kõige krooniks juhi-vad kõiki majanduslikke suurettevõtteid eestlased, jah, päris eestini-melised ja -meelsed kodanikud, kelle lapsedki käivad eesti koolis! Valitseb töömeeleolu ja tööõõm, millega saavutatakse edaspidiseks arengu-ks nii vajalik majanduslik alus.“

Lõuna-Eestis on kõrgkultuur põl-lunduse alal. Maa on planeeritud väikesiks talundeiks, milliseist suu-remad on kuni 15 ha, harukorral kuni 20 ha suured. Tavalised talun-did 4—6 ha suuruses annavad küllal-dast sisstulekut 8—10-liikmelisele perekonnale. Hea liiklemiskorralduse tõttu saadakse kõiki saadusi kiiresti ja otsemat teed kaudu juhtida Põhja-Eesti tööstusaladele. Käsikäes töö-tuse arenguga on ehitatud raudteid, maanteid, kanaleid ja asutatud hulk sisemaa lennuliine. Lennuk pole enam rikkaima kihi eralõbuks, vaid ta seisab kogu rahva teenistuses. Näiteks viiakse Elvast piima lennu-kiga tööstussuurlinna Kiviõlisse.

Põld annab suurt saaki. Põlevkivi tuhandest valmistatakse ümbertöötamise teel toredat väetusainet, mida kasutab iga talur. On sisse seatud majapida-misrajoonid, nii et teatavas piirkon-nas kasvatatakse ainult üht liiki vil-ja. Et selline viis maapinda ei kur-naks, selleks muudetakse igal aastal külvatavat liiki. Nii saavutatakse alati ühtlast saaki ja hinnad on ker-gesti reguleeritavad. Tõukari aset-seb igas talus, ühes rajoonis piima-kari, teises lambad, kolmandas sead, kanad jne. Kõik jätted kasutatakse viimaseni, nii et raiskumist ei ole. Ja saak on praeguste oludega võrrel-des lihtsalt uskumatu. Lõuna-Eesti

suudab toita end ning põhja tööstusala ja tal jätkub isegi väljaveoks küllaldaselt kaupa. Siis on toiduained välisturul väga heas hinnas, umbes neljakordselt kõrgemad, võrreldes praeguse tasemega. Välisraha voo-

lismaalasi, tuues kaasa välisvaluutat miljoneis kroones. Ka talvel areneb siin elav tegevus — raviasulad töötavad aasta läbi.

Jõesuu on peamiselt kodumaalaste kosukohaks. Iga eestlane, iga liht-

Georg Sander

Sügisel

lab kuhjaga meile sisse. Selleks aitavad tublisti kaasa meie vaatamisväärsused, meelitades siia hulgana turiste.

Meie kosukohad on hiiglasammudega arenenud. Tule kord minuga Pärnu või Jõesuhu! Pärnu on muudetud tõeliseks paradiisiks. Siia koguneb suveks kümneid tuhandeid vä-

töolinegi püüab suvel vähemalt paar nädalat veeta mererannas, et kosuda ja värskenduda. Meie...“

Olin kogu oma tähelepanu pööranud Hüvikule ja Halvuri peagu unustanud. Too oli aga vahepeal lakanud nutmast ja nähtavasti kogunud jälle küllaldaselt energiat kõneluseks.

Imelik paar niisugune. Miks nad

vaid kõnelevad? Miks ei õienda nad oma asju nagu mehed kunagi, kas revolvrite, rusikate või nugadega? Tahtsin seda küsida, kuid juba oligi Halvur kõneotsa enesele haaranud ja teda polnud võimalik peatada.

„Oh, ei too lähemgi tulevik midagi head,“ algas Halvur. „Jah, areneb tööstus. Vaesed inimesed, kes seal peavad oma viletsat leiba teenima. Maa all kaevandusis tuhni kirkaga, tapa oma vaimu ja tervist ning niimeta siis end veel inimeseks. Hädaohtlik on seal. Hiigelvabrikud vajavad ju määratu suurel hulgal toormaterjali — põlevkivi. Koguni nä-ruse tasu eest müüvad mehed oma tööjõu vabrikule. Töö on raske, kaevandusis kui ka vabrikuis. Isegi vilunud mäekaevid ei taha siin töötada. Aga kuhu sa hingega lähed? Töö, töö, nii põhjas kui lõunas.“

Lõuna-Eesti põllundusaladel peab kogu pere päevast päeva rasket tööd tegema, et ammutada pihupesasuurelt mullaväljalt oma ülalpidamist. Vähe veel suvisest tööst. Talveks ehita triiphooneid ja rühi tööd aasta läbi. Ja selle tagajärg? — Kadunud on meie ilusad metsad, aasad, avarad heinamaad. Metsa leidubki mõnel pool, kuid see on ümbritsetud kõrgete müüridega, kaitstakse ju kallist aaret kõigi võimalikkude kahjude eest. Meie kauneid maastikke läbivad kanalid, raudteed, tänavad ja tohutu arv igasuguseid aurikuid, vedureid ja muid veomasinaid hoolitseb juba selle eest, et kaoks puhas õhk meie maalt, et kõikjal leiduks paks kord tahma ja mustust. Tervislikult on tulevane inimpõlv päris hädine.

Igavene püüdmine, igavene võidujooks tingib hiiglakiire töötempo. See murrab inimesi. Need muutuvad viletsaiks, tuimiks masinaiks, kellel puuduvad üllad mõtted ja kõrgemad ideaalid. Inimesed rühivad edasi, püüavad, võitlevad. Ei jätku neil aega tunda rõõmu ühestki käesolevast silmapilgust. Kui vanasti mõni metslane tabas jahilooma, siis tundis ta sellest rõõmu. Ta kas küpsetas liha või sõi selle toorelt, see polegi oluline, peasi — ta mõnules söögi juures. Mõnules veel pärast ki sööki, kui viskas kere kuhugi põõsa

alla puhkama. Kuid mis ootab tulevikuinimesi?

Päevakorras on iga minut kindlaks määratud. Aeg on rahajumaluse teenistuses. Ei lubata enesele vaba silmapilku. Toit kugistatakse kuidagi poolnärituna alla, rääkimata mõnulemisest, mida võiks valmistada maitsva toidu aeglane söömine, või puhkusest pärast sööki. Tempo, tempo! See hävitab inimese, hävitab kõik, mis leidub tas head ja jumalikku. Kui viibitakse teatris, kontserdil, siis seisab tulevikuinimese silma ees kogu õhtu vaimustav pilt — kuidas ta etenduse lõppedes tormab alla garderoobi ja saavutab esimesena (!) oma ülerõivad. Või kui kellelgi on suvepuhkus, siis kalkuleerib ta kogu oma vaba aja majandusprobleeme, arvestab, et saavutada veel suuremat kiirust oma arengule ja võita aega.“

Hüvik naeratas põlglikult.

„Ega töö pole halb asi,“ sõnas. „Ja just tulevikus osatakse tööd nii teha, et see kedagi ei murra, kõigile vaid kasu toob. Kõik tööalad jaotatakse, igale on omal tööalal kindlustatud töövõimalused ja igaüks võib süveneda oma ala sügavusse. Ja milliseid meistersaavutusi annab selline tööjaotus kunsti ja kirjanduse alal! Tuleviku kunsti ja teaduste pealinn Tartu evib peale hiigelsammal arenenud ülikooli veel erialalisi ülikoole, teatri, muusika, kunsti ja muude alade arendamiseks. Rahva üldine hariduslik tase on väga kõrge. Kõigile on võimaldatud kõrgema hariduse omandamine, ja seda võimalust kasutatakse ohtralt.“

Ja kõrge hariduslik tase tagabki rahva eneseteadvuse, uhkuse ja usu — püsida igavesti. See moodustabki tugeva aluse meie edaspidise püsi arenguks.

Koolimaju on palju. Need on valguserikkad, ehitatud läbipaistvast terrasklaasist. Õppetöö on nii sisse seatud, et kodus pole kellelgi tarvis midagi õppida. Ollakse kauem koolis kui praegu. Algul on ühistunnid, siis igaüks õpib oma-ette. Selleks kruvib ta oma tooli külgedelt üles väikesed kõlakindlad seinakesed. Moodustub kapp, milles võib segamatult töötada. Kes on valmis ülesan-

dega, on vaba järgmise tunnini ja läheb kas kooli kinno, võimlasse, raadio- või kaugenägemistuppa, vastavalt huvile. Iga õpilane on sunnitud nii oma õppeained iseseisvalt läbi töötama ja see annab ka häid tulemusi.“

„Ah, haridus,“ Halvuril oli jälle sõna. No mis inimesed need tulevikus ka on! Juba 15-aastasil poisikesil närvid läbi — töötempo murrab maha. Inimesed üldiselt alles 30-aastaselt saavad täisikka. Pole ka ime, koolis õpi juba pool omast eluajast ära, millal see elamise aeg siis tuleb?

Iga inimene peab vähemalt 12 aastat koolis käima. Kesklariduse saab nii umbes 18 aasta õppimise peale. Ja kui keegi fanaatik soovib veel edasi kõrgemat haridust omandada, siis tuleb tal arvestada umbes 30 aastat õppeaega. Ja mida õpitakse? — Kõige enam sõdimist. See muudab rahva ju nii verejanuliseks, et rahulikku lahendust ei saa olla ühegi arusaamatuse puhul naabritega. Ja ometi ei suuda me naabreid ületada.

Milleks töötada, kui see vaid kahju toob inimsusele. Kiirus on ilus asi, aga ta sööb inimesi liiga ruttu. Keskealised mehed juba murduvad raskes tempos. Ja kui need närvihaiged, enneaegselt vananenud inimvaremed kaoksid maailmast, siis poleks lugu veel nii hull — töötempo vaid lühendaks eluiga. Kuid tänu edenunud arstiteadusele, inimiga veel pikenebki. Ületöötatud vaim nõuab aga tegevust, tahab näha midagi uut, põnevamat. Ja just need segased inimvaimud leiutavad uusi hirmsaid vahendeid, millega hävitada teisi. Kuratlik tunne — rõõm teise langusest, soov — vastast metsikult hävitada, viivad inimkonna ikka tihedamini sõjusse, viivad vastu hävingule, inimvaimu kaosele.

Luuakse õilsaid ideaale, kõige hea ja püha, Jumala, rahvuse ja ühiskonna nimel antakse maad oma metsikuile ihadele — hävitada teised, olla vaid ise, arvestamata kedagi peale iseenese.“

Halvuri sõnad põhjustasid mu meeoleu languse. Tundsin end väga

nõrgana. Kuumad ja külmad hood valdasid kordamööda mind.

„Kas paranen?“ küsisin. „Kas on mõtetki terveneda? Mida toob mulle tulevik?“

Naeratav Hüvik ruttas vastama:

„Aga loomulikult paraned. Juba homme tõused ja tuled minuga. Näitan sulle, kui palju on veel elus head, kui palju õnne. Jää nüüd rahulikult magama. Seni, kui mina su juures viibin, oled sa alati õnnelik ja rahul.“

Halvur lähenes mulle. Ta nagu seisis mu pea kohal, ta ilme sisendas õudu.

„Tahad terveneda? — Milleks? Milleks elada, milleks vaevelda? Mida pakub sulle tulevik — ainult muret, tööd, vaeva. Ei leia sa rahu kuskilt, sest rahu on kadunud maailmast. Parem, kui hääbud, kui alistanud juba nüüd.“

Mind haaras raskemeelsus. On tal vahest õigus? Vaatasin Hüvikut. Tolle näol oli pingutav ilme. Ta nagu tahtis mulle midagi öelda, millegagi märku anda, kuid ta ei teinud seda. Ainult ta pilgus tundus hirmu, palvust. See täitis mind tusaga. Mus tõusis palavik. Viha valdas mind. Alistuda? Ei, ei! Haarasin metsikult Halvurist. Ta rabeles, kuid polnudki nii tugev, kui olin arvanud, ta tundus koguni pehmena mu haardes. Leidsin ta kõri, pigistasin — metsikult, pimestunult. Kuulsin siis jälle Hüviku naerukihinat. Ta keksis rõõmsalt voodisambal.

„Nii, nii! Hoia teda aga kõvasti, siis ei pääse ta su kallale. Hoia teda, et ta ei saaks rikkuda su ettevõtmisi, rääkides sulle tõdesid, mis on olemas vaid tema rumalas ajus. Kuid ära teda surma, sest siis häviksin ka mina. Näed, oleme kaksikud.“

Tõsi. Seda polnud ma varem märganud, kuid nüüd nägin, et kaks väikest olendit, muidu nii vasturääkivad teineteisele, olid sabapidi kokku kasvanud.

„Olete vennad,“ kohmasin.

„Jah, ja üks meist ei saa elada teiseta, oleme igavesti kokku seotud,“ vastas Hüvik. Ta hääli kuuldus tasa ja madalana nagu kaugusest. Järsku

ümbrises mind kottpime öö. Tundsin väsimust, ääretut rammestust. Suikusin kuidagi.

Teisel hommikul mulle räägiti, see olnud mu raskeim öö. Ma oianud, kõnelnud segaseid asju, kägistanud

patja ega ole tundnud oma hoolitsejaid. Ma ei rääkinud neile midagi oma öösist külalisist. Nad ei oleks ju mõistnudki mind.

Jaanuaris 1939. a.

Harjo Tari

„Iloli” luuletuste-võistlusel
auhinnaga kroonitud.

Taganemine

Tunnen õlule surumas töötatud aega.

*Silmad kaetud kaega,
algab lõputu ränd.*

*Kuid hulguring väsitav, laiskuskihk jalus,
heaks puhkuseks salus
mind meelitab känd.*

*Päikse hämardund lembus — verevalt kirev,
palangpunaselt irev
öö hambutus suus —*

*Helkleb vastu veel järvevee siidses süles,
kust pilvini üles
õhkub kiirtepid uus.*

*Hell laineselg kobrutav — pehme kui käsi,
mis iial ei väsi —
mul kallistab säärt.*

*Neid tohutul hulgal seal pahiseb ringi,
kui heldeimal kingil,
ei otsa, ei äärt.*

*Öö tume kui tindine, laskub nii tige,
õhk niiske ja lige,
must udude söest.*

*Tuul sumbe ning salatsev, rajukalt sõge
toob pimedada nõge,
kui põlenud löest.*

*Istun ikka veel kaldal, jalg märjal kivil —
Pilk luikede rivil,
ma unustan end.*

*Näen linnuteel rändu, näen võitlust ja surma
ning võitude hurma,
kui lõppend on lend.*

*Kuulen kaugemalt laulu. Pikalt see hõikab,
kui noaga lõikab
tihkpimedat ööd.*

*Ning tüdinult tajun, kuis põllusiilud
kui näljased piilud
mult manguvad tööd.*

Enn Kera

Anna Haava elust ja loomingust

15. oktoobril pühitses A. Haava oma 75. sünnipäeva. A. Haava looming on raiunud tema nime säravate tähtedega meie kultuuriloesse.

Per aspera ad astra! — raskustest üle tähtede poole — on olnud A. Haava elutee loosungiks. A. Haava rajas oma sihi ajastul, mil meie kodumaal valitses võõras võim. A. Haava ei pidanud häbistavaks tunnustada end eestlaseks, nagu seda tegid paljud tolleaegsed haritlased. A. Haava suutis vältida võõra võimu ja kultuuri mõju ja jääda ustavaks oma rahvuslikele ideaalidele.

A. Haava elu pole kuigi seiklusrikas ega kirju. A. Haava põlvneb, nagu paljud eesti haritlased, maaühiskonnast.

A. Haava sündis 15. X 1864. a. Kodavere-Palal, Haavakivi talus. Alghariduse sai ta Patastel, Vanamõisas ja piimarentniku tütre E. Markovi kodukoolis. Kõrgema hariduse omandas Tartu kõrgemas tütarlaste-koolis, mille lõpetas kodukooliõpetajanna kutsega. Kooli lõpetanud, teotses A. Haava Krüdneri lasteaias, pidas kostikohta ja andis eratunde.

Samal ajal hakkas A. Haava katsetama ka luulepõllul. Luule sai talle eluliseks vajaduseks. Anna Haava ei teinud luuletusi kunagi n. ö. „tellimise“ peale. Ta luuletas, et väljendada oma tundeid ja hinge, sest:

„Luule, see on leekiv tõde,
Veri sinu südamest.
Seda pead sa ilmutama,
Hoolimata enesest.“

Oma esikkoguga „Luuletused I“ tõi A. Haava seni meie luulekirjanduses, eriti armastuslüürikas, valitsenud la-medusse uut hinge ja vaimu.

A. Haava luulelaad on romantiline, nukker, unistuslik, vahel isegi sügavkurvameelne. Luuletaja ise kinnitab seda meile:

„Noorus-nurmelt okkaid leidsin,
Kurbust vara eluteelt.
Sügavasse põue peitsin
õnne-ilm, rõõmust meelt.“

A. Haava luule sümbol on nõmmelill — kanarbik, kurb tagasihoidlik sügisõis. A. Haava tahab õige tasa laulda, tasa kannelt helistada.

A. Haava luules ei leidu kunsti-päraseid sõnu ega klassilist stiili. Ta luule peained on: armastus — nukras või kelmikas toonis, kodu, isamaa, loodus, argielu, satiirilist laadi eluvaatlus, sarkastiline ettekujutus ja kibe pilge.

Kõige väärtuslikuma osa A. Haava loomingust modustavad ikkagi ta armastuslaulud. A. Haava tolleaegsele ajajärgule omaste armastuslaulude seas leiame rea tõsiseid, õnnestunud lüürilisi saavutisi, nagu:

„Näe, mis lendab, lehvi läbi ööde,
Luigetiivul —, kohab akna all!

Kas on arm, kas surm, kas ime-

sõnum? —

Süda põues mul on põksuval.

— — — — —
Rahul jään, eks lehvi rahu õues,
Kadund luige-tiivul lendaja. —

Aga vaata, hiilgav täht sääl langeb.“

Huvitavaks näiteks luuletaja hingelisest tabavusest on „Sinu silmad“:

„Imelikud sinu silmad: —
Nagu pehmed ööde ilmad, —
Säravad kui taevatähed,
Näen neid ikka, kui ka lähed
Ära kaugele, —
Imelik! Imelik! —“

A. Haava armastuslüürikas leidub ka huumorit ja kelmikas-vallatlevat tooni. Tüüpiline ja õnnestunud näide on „Tuksuv süda“:

„Tuks, tuks, tuks, tuks —
„Vait mu süda, tuksu tasa!
Tuksud valjult, läeb kõik segi.“
Ema küsib: „Kes nii tegi?“
Ütlen: „Süda!“
Sõitleb siis.
Vait! Vait!“

A. Haava kogus „Luuletused II“ domineerib samuti armastuslüürika. Varsti pärast „Luuletused I“ ilmumist tabavad luuletajat rasked saatuselöögid: sureb ta isa ja ta kaotab oma lapsepõlvkodu.

Tervise kosutamise ja osalt ka oma teadmuste suurendamise otstarbel läks A. Haava Saksamaale — algul Leipzigi, siis Berliini lähedusse, kus õppis ühes diakonissiasutises majapidamist.

Vanema õe surm kutsus A. Haava kodumaale tagasi. Pärast õe matuseid läks A. Haava Peterburi, kuhu jäi mõneks aastaks.

Luuletaja meeleolu neil ajal oli masendunud ja nukker — võõrsilolu manas esile kojuigatsuse ja rahunemise, millega on läbi põimitud ka ta kogu „Luuletused II“. Kujukas näide ta kojuigatsusest on luuletus „Võõrsil“:

„Siin haljendavad uhked metsad,
Mäed pilvini siin tõstvad pead,
Siin vaiksed lillerikkad orud,
Siin hõbelätted, laiad jõed.
Kuid keskel selle ilu sees mul põues
kojuigatsus.“

Varsti peale „Luuletused II“ ilmumist tabas luuletajat suur kaotus — suri ta ema. Pärast ema surma hakkas A. Haava halastajaõeks. Aasta pärast tuli ta kodumaale tagasi ja asus venna juurde majapidamist juhtima.

A. Haava uut luuletuskogu „Lained“ iseloomustab humoristlike ja satiiriliste argipäevapiltide rohkus.

Kui humoristlikud elupildid ja pilkelaulud armastusluule kõrval „Lained“ annavad pisut kurvatoonilise ja masendava ilme, siis „Ristlained“ lõpetavad selle ainelaadi käsitlemise. Ka luuletuskogu „Põhjamaa lapsed“ jätkab uut alustatud ainevaldkonda. „Põhjamaa lastes“ püüab A. Haava seletada ja analüüsida oma luule olemust:

„Jääb lumekargelt põue
meil südame sügavam õnn —
ja südame sügavam valu —
nad ainult aimata on.
Jääb igavest ütlemata
meil südame sügavam õnn
ja südame sügavam valu,
mis vaikiv kui igavik on!

Hoolimata raskeist sõjaaegadest, mis ta luuletusiski kajastuvad, jätkas A. Haava oma kirjanduslikku tegevust. Ilmus uus kogu „Meie päevist“. Selles kogus on armastuslau-

lud jäänud kõrvale, esile on tõstetud laulud Maaailma- ja Vabadussõda käsitlevaist motiivist. Selles kogus leidub ka palju satiiri. Näit. luuletuses — „Kui puhus mu katusekambri tuul.“

Maaailmasõda lõppes, kuid Haavale ei toonud ta majanduslikult mingeid paremusi. Ta sai küll Vabariigi tekkimise aegu väikese paiuki, kuid sellest ei tahtnud piisata. Pealegi tabas A. Haavat raske haigus, millest luuletaja hea hoolitsemise tõttu paranes, kuid majanduslik olukord oli veelgi halvenenud. Aga A. Haava ei olnud paljunõudlik.

„Ainult pääle varju ja kätele tööd,
üks suutäis leiba, üks jalatäis maad“...
oli A. Haava sooviks.

Luuletuskogu „Elu on siiski ilus“ luuletaja räägib kodust, mitte enamaisest, vaid: muldakaunist kambrikesest, ehitud ilmatütrest, tuulest ja päikesest.

Kui suuri väärtusi A. Haava oma pikal elueal loonud, ei tõenda mitte ükski „Siiski on elu ilus“, vaid samuti veel ta viimne luuletuskogu „Laulan oma Eesti laulu!“

Enne A. Haava ilmumist eesti kirjandusse võis vaevalt rääkida eesti keelsest algupärasest armastuslüürikast. A. Haava sai armastuslüürika algatajaks ja rajajaks.

Kuigi võib-olla praegusele nooremale generatsioonile A. Haava luule ehk tundub pisut algeline ja naiivne, ometi on ta looming asendamatu eesti kirjanduse ja kultuuri arengus.

Meie, noored, ei unusta kunagi, et Anna Haava usaldas tolleaegsest võõrkeelsest koolist välja saades tagasi nõuda oma eestipärast esiisadest pärandatud nime, ja kui kooliõpetajanna talt palus midagi kooli raamatukogule kirjutada, et ta julgelt ja iseteadvalt vastas: ta võib seda teha, kuid ainult oma emakeeles.

Tasuks selle suure isamaa-armastuse eest oleme õppinud oma luuletajat ja ta loomingut armastama. „Sa ju ise oled süüdi, miks nii armas oled“ meil.

Hilda Kiik

Andmed saadud koguteosest „Anna Haava, Miina Hermann, Aino Tamm“.

Raamatust

Meie ei suuda kujutella moodsa aja kultuuri raamatuta. Kõik see, mida inimvaim on suutnud luua aegade jook-sul, on talletatud kümnetesse ja sada-esse tuhandetesse lehekülgedesse. Kogu inimsoo vaimukultuuri panipai-gaks on raamat. Raamat säilitab kõik, ta säilitab jäljed ka meie praeguse aja muutuvast ja murenevast maailmast. Raamatu omamine on eelduseks vaim-setele ja kultuurilistele harrastustele. Raamatu omamine on väärtus, mille tähtsust ei saa küllalt rõhutada.

On õpilasi, kelle erihuviks on raa-matute kogumine. See väärtuslik har-rastus väärib kindlasti väljatõstmist ja äramärkimist. Seepärast on kerkinud mõte korraldada raamatunädala puhul (25. nov. — 4. dets.) õpilaste-vahe-line raamatukogude-võistlus. Valmis-tage nimestikud oma raamatuile, leidke sobiv koht nende säilitamiseks. Raa-

matunädalal moodustatakse žürii õpi-lasist, kes käib läbi võistlusest osavõt-jate raamatukogud, hindab neid ja an-nab välja vastavad auhinnad.

Teiseks ürituseks, mis võiks pakkuda huvi, oleks vanade ja haruldaste raa-matute näitus. Väga paljudel Teie hul-gast on ehk kodus mõni eksemplar mingist haruldasest trükitootest — mõ-ni vana aastakäik „Sakalat“, „Eesti Postimeest“, või mõni esimene trükk mingi meie vanema kirjaniku teosest, mõni vana piibli või Uue Testamendi väljaanne jms. Otsime välja kõik, mis meil on sellelaadset, ja toome kooli raamatunädala puhul. Nende raama-tute hulgas võib leiduda nii mõnigi asi, mille väärtust teie ise hinnata ei oska.

Nii siis — mõelge raamatule ja püüdke kaasa aidata, et kirjeldatud üritused hästi õnnestuksid.

L. Loone

„Ioli“ luuletuste-võistlusel auhinnaga kroonitud.

Suvel metsas

*Vaikne metsatee ja roheline uppund puud
ning kase valged tüved ümberringi...
Siin ligiduses tunnen ma kui haldjahingi,
kel tantsupidu enne tõusvat kuud.*

*Nüüd orust üles tõuseb ju piimvalge udu
ja haarab hämaramaks muutund metsaalust.
Veel mõni laulukatse kuulda salust,
kus lindudel on pesad, kus on kodu.*

*Siin vaikuses võin unustada mured,
sest segavad mind ainult linnuhääled
ja õine jahedus, mis paitab põski.*

*Nüüd taevasse ju ilmumas on tähed.
Ma rändan ja kus aga iial lähen,
näen vaikust hääletut ja valgeid kaski.*

Valve Kask

Hüljatu

Mais 19...

See on ilus õhtu, millal hakkab kirjutama oma üksiklaseelu väheseid lehekülgi. Kevadeõhtu! Lämbe, vaikne tuuleõhk puhub sisse mu ees avatud aknast, tuues kaasa alles puhkenud pungade mahlalõhnu. Kuigi on juba hämar, ei süüta ma tuld, sest väljast paistvast sinakast gaasilaterna ähmasest valgusest piisab, et vedada musti küljakile kalduvaid varesejalgu valgele paberile.

Nii istusin juba tundi paar avali akna juures, veeretades sõrmede vahel tindisse kastetud sulega sullepead, kirjutamata — kahevahel, millest alata. Kuidagi ei julgenud ma hakata kirjutama sellest, mis sundis algul nii lootusrikkalt kätte haarama kaustikut. Või olid need alt kostvad hääled — sosinal räägitud jutt ja rõõmus naer, mis sundisid mind jälle pooleli jätma algatatud mõttelõnga.

Kummardun taas aknast välja.

Seal all, otse pungunud sirelipõõsaste vahel nad seisavad, need minu segajad, noormees ja neid; seisavad nii ligistikku, nagu kardaksid iga hetk kaotada teine-teist sesse sumbesse, lõhnarikkasse kevade-õhku. Nad ei näe mind, kuidas ma kummardun pimedal aknal, ning sellepärast on nende jutt julge ja varjamatu. Kuid nende suud on nii ligistikku, et ma vaevalt kuulen midagi nende varblasina hüplevaist naerukõhinasse mattuvaist sõnust. Ning kui nad kõvendavad häält, tõmbun narrina tagasi tuppa, lasen aknal eesriidegi alla, et mitte kuulda sõnu, milliseid sooviksin ise sosistada ja milliste

teistelt kuulmine torgib südamesse nagu teravate nugaedega. Kuid samas hiilin taas akna juurde, et näha neid õnnest aeva naer vaid inimlapsi, kelle päralt on kogu Kevad, kirjutatud suurte tähtedega, kõigi oma lillede, rohelisuse ning lõhnadega.

Nüüd on nad läinud kaugemale mu aknast, siia üles kostab vaid kudrutavat summutatud naeru, mis heliseb kord minuni kellukeste tilinana, siis taas nuiade tüminana õõnsal tüvel — vastiku ning eemaletõukavana. Ja nii võivad nad seista seal tunde, tundmata üksildust või igavust, suud täis tühiseid sõnu, silmades naervat kirge. Nad lähevad alles siis, kui täispalge-line kuuratas vaatab otse mu tuppa ja lähedane kirikukell kõmistab kaksteistkümmend kumisevat lööki.

Pöördun uuesti oma laua juurde ja süütan küünla, et mitte heledas valguses lasta hajuda seda, mida nägin ähmjas aiapimedikus ja millest südamesse kasvas uus, kibe äratõugatus tunne, sest ma ei taha enam varjata kartust, et mina iialgi ei saa maitsta õnne, seda õnne, mida toob vasttärrganud armukevad koos loodusekevadega. Imelik!.. Ma ütlen, et ma ei taha enam teha seda!?!.. Ei, pean olema avameelsem, siiram... Ma ei tohi enam varjata seda hinge alatiselt närvivat kartust, ma ei julge end enam petta viljatute lootustega.

Ning selliseil hetkil, kui näen rõõmsaid, õnnelikke paare, sageli koolikaaslasi — klassivendi-õdesid, jalutamamas käsikäes hämaral pargiteel, tahaksin — kõiki, kes muudavad mu elu üheksainsaks pikaks kannatuste ahelaks — nimetada südametuiks

kokoteks, hingetuiks ning veretuiks õlekubudeks, viletsamaiks inimjäänusteks, kes kunagi Jumala päikese all liikunud.

Kuid siiski näen neid sadadena, tuhandetena, kümnete tuhandetena võitlemas minu vastu oma irvituste, pilgete ning alatu käitumisega. Näen neid karjadena tulemas mulle vastu tänavail — kätes nõeltheravad pilkenooled, suis irvitused... tunnen oma vaenasena iga paljasjalgset poisikest — räpast ja närudes, kes käreitsevad aguleis ja minu möödudes karjuvad kõrvaltänavaissegi kostvaid mõnitusi.

Olen üksik kui hunt keset põliseid, alati kohisevaid laasi — maha jäetud ning hüljatud kõigist, naerdud isegi oma kasvatajaist — õpetajaist, ja ma vihkan oma tõugatuses ka neid, kelle näole on alati tõmmatud mask kaastundest ja haletsusest, sest seal ei leidu kunagi sõprust — siirast, südamest tõusvat puhast sõprust. Sagedali soovin, et nad irvitaksid kui kõlvalatud uulitsapoised, naeraksid mind kuuldavalt, et neile siis meeletuil raevuhetkil rahuldusega paisata irvitusse metsik rusikahoop, mis rööviks neilt mõneks ajaks võimaluse avada suud pilkeks. Kuid saba liputavat koera ei lööda!..

Peaksin kord juba harjuma mulle määratud saatusega, peaksin kannatama vaikides — hambad surutud vaheliti, kuid need tuuletud, lõhnavad kevadeõhtud oma salasinatega pimeduses, oma vastärganud armastussädemekesega, paarikestega mu akna eest kaugeneval pargiteel kisuvad ikka-jälle avali juba ükskõiksuse- ja paratamatusekoorikuisse kasvanud haavad ning taas voolab neist viha, valu ning hirmu — tuleviku pärast.

Ning selliseil õil — kui olen kuulnud salasosinaid all aias, olen näinud õnnelapsi seal nii teineteise lähedal seisvat, et tuuleõhk ei pääseks vahelt — ei saa ma magada. Tunnen end neil õil üksikumana kui kunagi muidu ja see valu riisub une mu silmist, lööb punetuse laugudesse ning kisub otsekui sõega musti kannatussõõre ümber silmade.

Oo — kuidas tahaksin ise kord

kõndida vaikselt kahisevas karges kuupaistes — käsikäes tütarlapsena... Sammuksime nii üha kaugemale ja kaugemale — läbi kastese rohu ning märgpaduste heinamaade, üle põldude, kõrte kuuldavalt kahisedes — kuni ei paistaks ähmast tornigi sest tolmusest linnast, kuni kaoksid majad ja müürid ning algaksid vaid metsad — lõputud, võimsad... põlised metsad pilvini ulatuvate puudega, kohisevate põõsastega ning rohuga, kuhu kaoksime hoopis, vajuksime kui lõpmatult rohendavasse merepõhja...

Ohoo?! Arvan, et olen muutunud lausa romantiliseks... või unistajaks — idamaalaseks, et kirjutan oma päevikusse muinasjutte igavesti rändavast vaesest põlatud poisist igavesti ilusaks jääva unistusteprintsessiga. Kuid elu on juba nõnda — tema sunnib, sunnib enese tahtmata ja teadmatagi. Kui kõigi poolt irvitatuna, võideldes üksinda peaaegu kogu ümbritseva inimmassi vastu, ei muututa teisi kiruvaks, lausa sajatavaks naturalistik, muututakse paratamatult enesessetõmbunud unistajaks, kõrgusisse ihkavaks romantikuks. Polegi ime, et olen muutunud viimaseks, ot-sides lohutust unistusist.

Ma ei taha enam kirjutada oma tõugatuses, oma kannatusist ja piinust, ma ei taha oma päevikust teha kaebeparoodiat, ei taha luua nutulaulu, sest kaebamine on vaid viletsate sõjariist ja ma ei ole ju halvem oma pilkajaist, pole viletsam ega väetim... Ei — tahan olla parem neist!

Juunis 19...

Ometi kord täiesti vaba!.. Seljaga on kool, pikad aastad õppimist. Tunnen end piirtult õnnelikuna. Ma tean, et see pole vaid rõõm vabaneda väsitavast õppimisest ning pingutustist, vaid et see on pigem rõõm vabaneda sellest suurest inimkarjast — kahetsejaist, pilkajaist, irvitajaist. Ma ei tarvitse enam liikuda nende keskel, kuulda nende pilkeid ega rumalaid, mõnitavaid nalju. Ma ei tarvitse tänavalgi alustada nendega kõnelust, võin mööduda neist tervitamatagi, võin hiilida üle tänava või pugeda varju värvatühemeisse.

Oo — kui neetult tülpinuna võib tunda end inime, otse koerana, kellele igäuks võib virutada jalaga.

Juhtus see nii.

Seisime viimast korda veel vanas armsaks saanud koolimajas, ägamist ja hõiskamist näinud haridustemplis, seisime viimast korda koos õpilastena, käes juba lõputunnistused ja kõigil meil oli ütlemata kahju lahkuda — minul koolimajast ja siin elatud häist mälestusist, teistel koolimajast ja pikkade aastate kestel headeks sõpradeks kasvanud kaaslasist. Ning punapäine Joonas oli see, kes komisitas veel päevaks päästvate ideede olla sõpradega. Ta nimelt tegi ettepaneku korraldada pidu selle pool, kes omab parimat tunnistust, sest lootis nii pääseda kulutusist. Kuigi ma ei leidnud sest ideest rahuldust oma rõhutusele, unustasin siiski hetkeks keset tunnistuste ärevat võrdlemist enese hüljatuse ning tahtsin kord jälle olla väärne teistega, kuni mind äratas Meos Naatan, see kõveranäoline, kes surus mu tagasi üksindusse, viskas pimedasse nurka kui kaltsu, karjudes:

„Mustasilmne Helle on peopere-naine... elagu Helle!... Ja pimedat õnne on meil täna, pimedat õnne... Üks viis Hellel vähem ja me oleks pidanud „Pika“ pool kasvõi väntoreli järele pöidlaid keerutama... Tantsust poleks muidugi juttugi olnud!“

Ja tal oli õigus — peoperenaiseks oli keevavereline tõmmu Helle, tütarlaps rikkast perekonnast, kõikide jumaldatud lemmik; tal oli üks viis rohkem kui minul — hüljatul ja pilgatul.

Õhtu oli lõbus, täis nalju ning tantsu. Hetkekski ei vaikinud grammofooni lõbus muusika ning minutikski ei sulgunud laulvad suud.

Maiustistelauas sattusin istuma Helle õe, Tütarlastekooli eelviimases klassis käiva tütarlapse kõrvale. Vaatlesin vaikides kogu söögiaja ta sihvakaid sõrmi, piilusin salaja isegi ta läikivaid, sirgeks kammitud juukseid, ta kena naeratavat suud ning suuri silmi. Ta meeldis mulle, sest ta ei naernud oma teise lauanaabri,

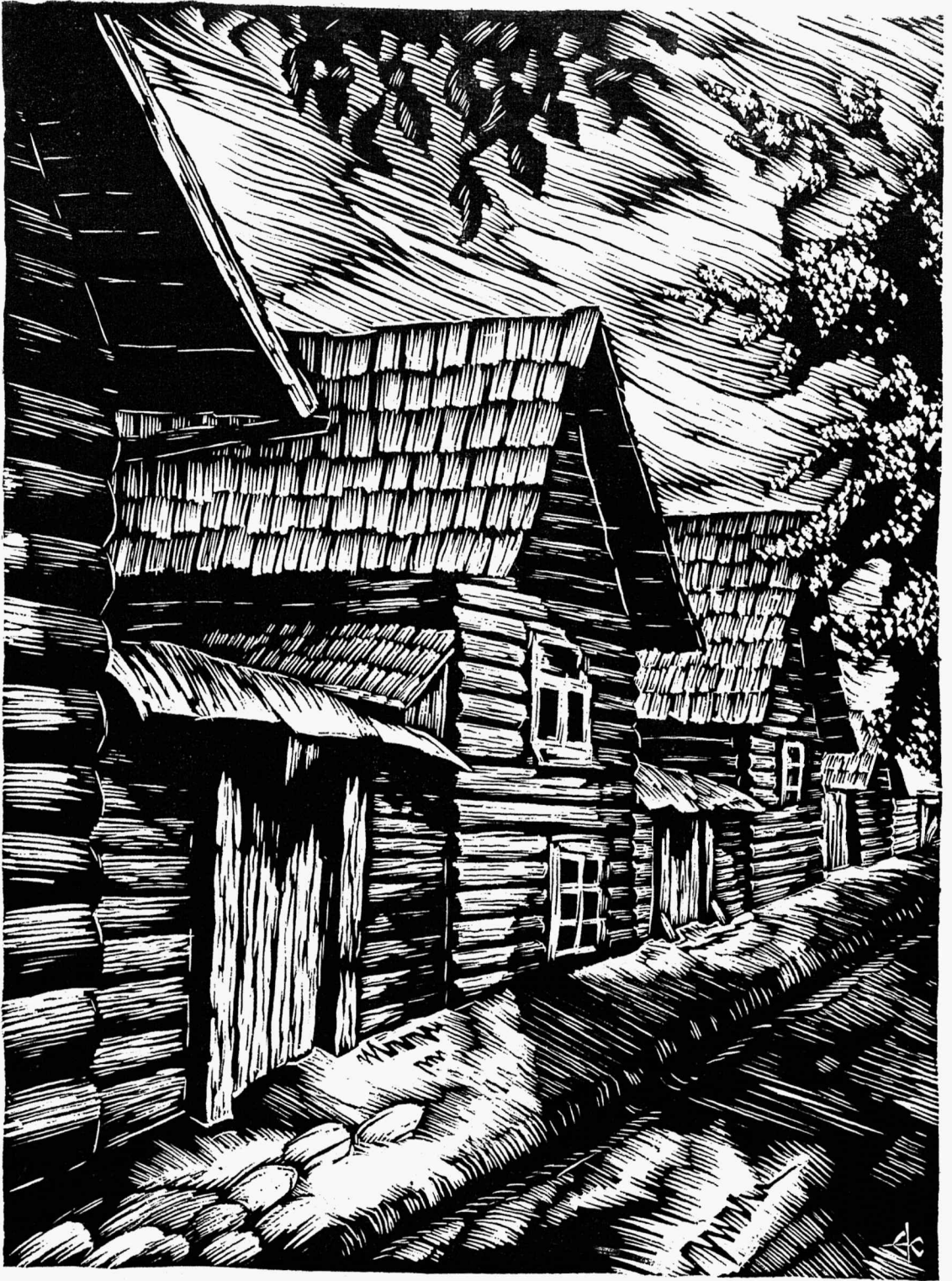
meie klassi kuulsama noormehe Mait Muraka naljadele, ta ei isegi irvitatud selle tabavaile, kavalale pilgetele minu pikkuse üle, vaid vaatas teiste naerma purskudes tõsiste, peaaegu kurbade silmadega mulle otsa. Ma tundsin, et ta on parem, ausam, siiram kui kõik teised seal kokku, et ta on õilis ja hea. Ja tantsul, saanud juba mitmeid häbistavaid loobumisi, pöördusin kui viimises lootuses tema poole... tema ei loobunud, ei saatnud mind tagasi, ta isegi naeratas mulle, vabalt ja teesklematult ning kui algas järgmine daamide valss, palus ta mind enesele partneriks... Mind!..

Ta ütles, et tahab vähe jalutada värskes õhus, soojas õhtutuules. Valisime hämara pargitee ja ruttasime kui kaks puurist pääsenud lindu tardunud öövaikus — käsikäes, sõnatult. Meie mõistsime teineteist sõnadetagi, mõistsime, et oleme sõbrad, ja võib-olla tundsin teineteise vastu rohkemgi kui lihtsat sõprustunnet. Korraga löödi meid aga taas igapäevasele võitlusareenile — teisedki olid jalutanud meile järele, nagu oleks neidki pigistatud nii kõvasti pikkade, suurte kätega, et pidi tormama pimedale pargiteele hingama värsket õhku.

Helle hõikas oma õde ja leidnud ta minuga, viis ta pisut kõrvale, kus hakkas peaaegu karjuma temale. Mis olevat talle ometi pähe tükkinud, tema, rumal narr. Ta ei tahtvat ometi, et Helleki hakataks narrima ja pilkama tema pärast, sellepärast, et tema on õde, kes sõbrutseb „Pikaga“. Tundsin, kui määratult palju vastikust õi rõhutuses — Pikaga — minu hüüd- ja pilkenimes. Aga Helle kiusas veel edasi:

„Tule nüüd ometi... ja kohe... „Pikk“ ei pane su puudumist tähelegi, sest tal on küllalt tegemist madalale kooldunud puuokste vahtimisega, et mitte pead lüüa...“

Aga Risti ei vastanud veelgi. Ta näppis vaikides õe õlale visatud sallinurka, nagu tahtes sealt välja kiskuda pehmemaid sõnu, ja pöördus siis ikkagi minu poole. Ta vaatas mulle otsa oma suurte, sätendavate silma-

Enn Kera

Petseri motiiv

dega — silmadega, milles läikisid pisarad, kui ütles:

„Te... andke andeks mulle... Kuid ma pean nüüd minema õega... tema pärast...“ Ma surusin vaid vaikides ta kätt ja ta pöördus minema veidi vaaruvate, kobavate sammudega, hüütud juba mitmeist läbematuist häälisist.

Oo — kuidas oleksin tahtnud jalu-tada seal pargi õhtutuules kohisevate põlispärnade all — ikka ja ikka, kuid nüüd ei suutnud ma astuda enam sammugi. Seisin pikad-pikad minutid teadmata isegi, mida tegin, olemata mina ise, sest mu vaim, mu hing polnud minus, see eksles kuskil kõrgel, seal, kus pidavat olema igavene elu ja kus inimesed kõik olevat üheväärsed jumala loomad. Lapsed vist — peaksin ütlema?! Kuid ei — ma ütlen nimme — loomad, loomad, loomad... Seegi on veel liiga pehmelt öeldud, sest nad on alatunud, veel — uhkemad, albimad, nurjatunud kui loomad, on häbematud kui häänid, salvavad ja libedad kui ussid.

Oo — kuidas ma tahaksin, et nad sureksid, kooleksid kui kärbsed, lõpeksid määratus hunnikuis, kaoksid nii, et jääksime vaid meie kahekesi — mina põlatu ja naerdu ning see teine — tütarlaps Tütarlastekoolist, see, kelle juuksed on läikivad ja siledad ning langevad pikalt õlgadele, seljale, puusadele... Siis võiksime kõndida kahekesi igavese päikese maile, võiksime hullata rohus, mis ulatuks üle meie peade ning ialgi ei kustuks taevakaarelt päikesepuna.

Jumal, kui alatu on soovida teiste surma, — loota nende lõppu ja kui rumal on unistada oma õnnest — kaugest ja kättesaamatust, võib-olla olematustki.

Kuid elu on siiski nii armas, et tahaksin elada, olla nagu teisedki, kuigi minu lähenedes muutub kõik teiseks — puude rohelisus tõmbub halliks, päikese sära kui kahvatub ja inimeste näod, need rõõmsad, säravad näod muutuvad kui lõustadeks — irvitavaiks, pilkavaiks lõustadeks. Ja ometi tahaksin elada, elada, elada...

Olen roidunud ja haige kui peksitud peni. Pärast mõttetu käimisi, tagajärjetuid küsimisi, pärast asjatu otsimisi laman voodis kui vanadusest hädine, olesklen kodus kui tõvest kurnatu — lakun saadud reigi ja mäletsen mälestusi.

Nädalat neli tagasi, kui algasin oma mõttetu käimisi, oli rinnas rõõmu ja julgust. Lootsin, et algab taas uus ajajärk mu elus — vabam ning parem. Arvasin, et olen kui noor haritud inimene — inimene, kes julgelt suudab asuda ühiskonnas temale määratud kohale ja tagajärjekalt loodab täita talle asetatud kohustusi, täita nõudeid, mis inimesest teevad õieti inimese — otsitud tööjoud, nõutud haridusega noorus. Lõputunnistus mapis, algasin hommikuist õhtuteni kestvaid rände, mis muutusid üha vastikumaiks, vastumeelsemaiks ikka ja jälle uute uste taha astudes, koputades, arglikult kummardudes... Mu head lõputunnistust ei vaadatudki, löödi aplalt käega: „Gümnaasiumi lõputunnistus?... Mnjaa... Ülikoolis pole käinud?!... Ja palka nõuate... Mnjaa... tõesti pole võimalik... tõesti ei saa... Teine kord, kuid praegu, jah, pole tõesti võimalik... Meil siin ülikooliharidusega tööjoudude pakkumisi... ja algul tasuta... Nii et...“

Nõnda kestis mu ränd tunde, päevi, nädalaid... Ikka samasuguste sõnadega saadeti mind minema. Kahetseti, julgustati, anti lootusi edaspidiseks... Ma läksin, käisin ja tulin aegajalt jälle tagasi.

Siiski oli mul heameel, oli heameel sellest, et mind ei narritud, ei pilgatud, et mind ei tõugatud ära minu vea pärast, kuigi nii sageli nägin mõistmatuid, eriliselt mittemidagi ütlevaid looritatud pilke. Ma ei mõistnud mõistatada neid, ei püüdnudki seda teha, sest seal oli teisigi samasuguseid noori, jõurakendust otsivaid hädalisi ja neid võidi ju kõiki mõõta samasuguste pilkudega. Minu arvates oli see lihtsalt haritlaste tööjõu üleproduktioon...

Nii muutsin oma käimisteid. Astusin sisse juba vähemaisse äridesse,

lihtsamaisse ettevõtteisse, hülgasin kontorite ja pankade ukсед. Üha lühemaiks kuivapid vastuvõtukõned, üha koomale kiskusid mu lootused, energia ja jõud. Avades üha uusi ukseid, hakkasin aeva kindlamini ning selgemini tajuma haritust, seltskondlikku stiili ja kombeid. Kui minu kehalist viga enne oli vaadeldud udustatud põikava kõrvalpilguga, siis vahiti mind nüüd kui maailmaimet, naerdi avalikult ning heideti ilget nalja.

„Tjaa...“ ööritas jämedaid pöid-laid oma pondunud kõhul agulikaupmees, mõõtes mind silmadega alt üles ja siis jälle ülevalt alla, „te ju nii pikk ja vibalik, otseku kask, et... ei saa vahest siin äris hakkama... meil siin madalad ukсед ja... ja kui inimesed hakkavad viimati naerma, et... et nagu verstepost...“ Otseku punastus vanamees ja naeris pulstunud habemesse mögisevat naeru, nagu kinnituseks.

Otseku vihane, kobrutav laine voo-gas must üle, raputas mind hetke, surus nagu raske koorma mu õlgadele, painutades röötsakile. Ja ime-lik! — küürutades seal arvatavasti ihnsusega rikastunud vanamehe ees, pilgatud ja häbistatud, mõistsin korraga pankuri looritatud pilku, direktori värisevat ülahuult, tukslevaid suunurki, kontorijuhataja äkki kikkiminevaid vurrusid. See oli vaid parema, kõrgema seltskonna kombelise viisakuse suur jõud, mis lausa naeru, pilked ja irvitused surus külmaks, ükskõikseks viisakusnaeratuseks, keelas peenetundeliselt puudutamast mu valusat kohta.

Ning mõistes seda alles agulikaupmehe otsekoheselt pillatud sõnadest, löi kogu mu viha korraga tema vastu. Ma ajasin sirgu oma kahe ja veerand meetri pikkuse kogu ja salvasin esmakordselt, eneselegi valusalt, oma elus.

„Eks teil siis äri paremini lähe... Inimesed tulevad mind naerma ja vaatama ning... egas nad siis midagi ostmata ära julge minnagi. Ja kui sellest ei jätku, võite neilt võtta sisetuleku rahagi... nagu tsirkuses...“ Sellest oli küllalt. Kaupmehe madal

kogu jäi algul kangeks, pöördus siis vurrina paar-kolm tiiru ja värisevast habemetutist kostis:

„Nõelav lõnges... Ise kaagipuuks paras...“

Pöördusin sõnagi lausumata välja. Seletamatu rahunemise sündmusega südames kõndisin õhtuni piki vihmaähmas tänavaid, aelasin agulis, julgemata enam kuhugi sisse pöörduda. Alles siis, kui tänavanurgil süüdati hakkjad tulled, tammusin koju kui tapetu — tuim ja tülinud.

Järgmisel päeval aga uitsin uuesti uulitsail, kõndisin jõekaldail, käisin vabrikuis ja veskites. Viimases tar-nus pöördusin lauavabrikusse.

Kontoris võttis mind vastu jässakas vanamees, sinine tööliisepuus lohakalt pükstel. Urises kui koer karvasse habemesse, pöörates end kõrgel pingil. Tahtis vist üllatuses midagi hüüda, kui mulle otsa küünitas vaatama, kuid surus enese siis viisakaks, ainult suunurgisse ja ümmaraisse silmakoopaisse jäi üllatusnaeratus. Kuulas vaikides mu palvet, mugides vahetpidamata jämedat piibuvart.

„Aa... te niisugune kleenuke, nagu piibuors,“ urises siis, „pole turja ega tuharaid... Meil töö siin raske, pole naasama... Aa, kui vahest kergema töö peale — laudu seadma... Seal teisedki nii poisikeseohtu. Palk küll vähem, kuid pole rasket tõstmist ega tõmbamist...“

„Panevad poisikestega,“ tõmbus rindu kui valus kramp, kuid vähesed sendid taskus, need vanemate saadetud viimased veeringud sundisid järele andma, sundisid hammaste taha suruma suuremaid tahtmisi. Järgmisel varavalgel asusin tööle.

Kaks pikka, pilkamistega pikendatud päeva pidasin vastu, siis tuli haigus appi ja surus voodisse. Laman siin nüüd kui peksetud peni.

Hädad ei käi ju mööda kive ja kände, kuid minu hädad on teissugused. Nemad on rohkem hinges kui ihul. Koos murravad maha...

Augustis 19...

Sain hakkama suurima rumalusega oma elus. Sellisega, millest käsi ei paindu kirjutama, meel mõtlema ega süda salajas hoidma.

See polnud ma ise, ei — see oli kindlasti keegi hoopis teine, kes sundis mind astuma sellele teele. Arvan, et see oli kõikvõimas Saatus, kes sundis mind järgnema välkkiireile mõttepisteile, hüljatud inimese piinatud südame äkkraevule. Olin vist meeletu oma põlatusest, tõugatusest, kui kirjutasin oma elu hirmsaimad soovid ajalehele, karjusin nad välja tervele linnale, kogu maale. Raske on mõista praegu, et sain julgustust ja lohutust neist tühipaljaist mõttest, et samaaguseid ridu on kirjutatud juba enne mind ja kirjutatakse pärastki, võimatuna tundub mõte, et sain sellega hakkama, häbenemata peast silmi ja meeltest mõistust.

Ma olin rahuldunud ning tige, kui lugesin viimaste sentidega ostetud ajalehe tagaküljelt pisitillukest kuulutust:

„Lugupeetud rikkad proudad! Kes teist toetaks aineliselt raskes seisukorras olevat pikakasvulist noormeest? Vastutasuks truu sõprus ja kõigeiks valmisolek.“

Mu ärevus kasvas iga saabuva kirjaga. Ma ei lugenudki neid kõiki, ma häbenesin juba. Haarasin esimese kättejuhtuva ja saatsin sellele vastuse. Palusin lahket abilubajat kohitamisele.

Oo — missuguse poisikeseliku ärevusega sammusin õhtu saabudes pargi pimedatele alleedele. Tundusin enesele lapsena, kes kardab tabatud saada otse moosipurgi või meepoti kallalt, olin kui sõdur, kes ilmub ülema ette kuueta — särgiväel ning palja jalu... Südamas istus aga trots ning hoolimatus; hoolimatus kõikide irvitamiste, juttude ning kommete vastu, hoolimatus, mis lõi käega kõlblusele ja seltskonna arvamisele ning milles kasvas vaid tung elada, elada, elada..

Jalutades seal kõrvalisis kujades, meenus mulle korraga õhtu lõpupeoga, süüvis mällu jalutuskäik parki, Risti pisarad, tema lahkumissõnad, ja pisikese kangekaelse kuradikesena asus pähe mõte, et nüüd ta tuleb tagasi, tuleb võib-olla teissugusena, kui oli siis, tuleb vanemana ja inetumana, kuid tuleb siiski ja toob kaasa pääsmise sinna kaugetesse, unistustes loodud igavese päikese maile, sinna, kuhu võime kõndida nädalaid, kuid, aastaid — ainult kahekesi, käsikäes...

Kuid mu mõttelõng rebestati. Eemalt lähenes jooksujalu keskealine lopsakaisse kehavormesse kalduv naine. Tippis lühikesil, paksel jalul imepisikeste sammudega, õõtsutades avamata vihmavarju, ööritades sellega ja pekstes.

Ta jäi mu ette ummisjalu seisma, vahtides juhmilt, tahtis midagi ütelda, kuid hakkas siis korraga naerma — kärisevalt ja sunnitult, pöördus ja jooksis tagasi äsjatuldud teed.

Elektritule ähmases valguses seisatus veel hetkeks ja vaatas mind pika, peaaegu minuteid kestva pilguga. Uuesti minema pöörates oli ta naerus viha ja põlgust, mis jäi tükiks ajaks käriseva haabade habisevaise lehisse, pargi laiadele alleedele kui ilge irvitus.

Seistes seal, naerdud tema poolt, tema, kellelt lootsin arusaamist ning õnne, teadsin korraga, et lähen siiski igavese õnne maile, lähen kõikide kiuste, hoidmisist hoolimata. Lähen seni orvuna, kuni leian selle, kes häbenemata julgeb mulle ulatada käe, pisikese pehme käe, et jätkata kestvat teed — kahekesi, käsikäes...

Enn Kera.

Lähenev sügis

Liig vara uinuda, sest pilve serval
veel pisaraisse upub valge kuu.
Sääl tõmbub kõverasse maantee kõrval
kask unine ja tukkuv kuusepuu.

Nüüd sügis hõlmab suvepäevi kuumi,
toob lähemale õhtu päevale.
Näe, langeb tähtki taevalt ilmaruumi,
ja sabast kiirgab valgust taevale.

Õo unine ju soode kohal ripub
ja piimast udu hõljub heinamaal.
Tee tolmune ees silmapiiri upub.
Mets roheline nagu pidusaal.

Kalju Lepik

Ööhääled

Vaikne on sügisöö varane algus,
Kohinad vaibuvad, hämardub valgus.
Tuulehoog tasane sumbub kui sohu,
Nii algab sügisöö petlik rahu.

Siis algab kuskil kui kõnekõmu,
Kaikub kui naeru ja söimusõnu.
Kuskil keegi kui nutta tihub,
Kõrkjas keegi kui mõõka ihub.

Korraga paisuvad hääled kõik kihuks, —
Oksad praksuvad, raksatab pihuks
Kadaka oksine, pahkeldund tüvi.
Varrest saab keha ja juurtest süli.

Ning jällegi kostavad naeruhuilged,
Mis lendlevad õhus kui valged luiged.
Ja kadakatipest tõuseb kollane kuu,
Vaat, paistab, kui irvitaks temagi suu.

Need on ööhääled, ärka, kas kuuled! —
Karjuvad kõrvu kui sajad huuled.
Ehmunult avadki suu, et kosta,
Kuid karje kaob öhe — tiinjasse, musta.

Enn Kera

VARIA

Muljeid kodutütarde suvikodust

Seisame 17. juuli hommikul neljakesi jaamaesisel ja ootame rongi, mis viiks meid vastu tundmatule maailmale — elule kodutütarde suvikodus.

Vagunid on viimase võimaluseni täis kiilutud ja peaaegu võimatu on kuhugi sisse pääseda. Lõpuks tuleb üks jaamaametnikest ja juhhib meid viimasesse vagunisse. Vaevalt oleme sisse jõudnud, kui kostab kõrvu võõras keel: „Turisten, Turisten.“ Keegi näitab meile käega suunda vagunisse. Oleme hämmastunud. Lõpuks võtame „südame rinda“ ja astume edasi. Kiiresti vabastatakse üks pink ja palutakse istuda, muidugi žestide abiga. „Sprechen sie Deutsch?“ küsib keegi vastasiistuja. „Ja, ein wenig,“ vastab üks meist. Algul läheb jutt üle kivide ja kändude, kuid varsti satume päris elavasse vestlusse. Ilmneb, et oleme lätlaste vagunis, kes on pärit Riist ja lähevad ekskursioonile Soome. Ollakse ka väga huvitatud kodutütarde vormirõivaist; nemad pole kunagi seda näinud. Lauldakse õige mitmed toredad lätikeelsed laulud, tehakse ka mõned ülesvõtted ja peagi peatub rong Tapal. Peame lahkuma, et minna Narva sõitvale rongile. Tee Tapast Rakvereni tundus pikana. Hingasime kergendatult, kui saime lahkuda rongilt; sääl oli palju inimesi ja vähe õhku. Rakveres istusime omnibusele ja sõit algas Võsule. Palavaga oli sõidukis üsna kohutav. Olime rõõmsamad, kui nägime silmapiiril Võsu mände.

Meid olid vastu võtmas suvikodu juhtkond ja tüdrukud, kes juba varem olid päralt jõudnud. Ühisel nõul ja jõul tassiti ka meie pakid suvikodusse, kus ootas maitsev lõuna.

Pärast lõunat oli vaba aeg. Korraldasime magamisasemeid ning tuba ja käisime rannas. Öhtul ei tahtnud uni kuidagi tulla ja alles vastu hommikut sain sõba silmadele.

Meie ei tundnud kedagi sealolijaist, kuid me olime agarad sõprusidemeid sõlmima.

Tüdrukute voodid asusid kahes toas ja nii nimetati ka tüdrukud tubade järgi I ja II toa tüdrukuteks. Kummagi toa ilu — tüdrukute saavutusi ja võimeid hinnati punktidega. Oli käimas kibe võistlus, sest võitjaks tulnud toas olnud tüdrukute nimed kirjutati „parima toa vimplile, ja kes ei tahaks siis oma ringkonnale au teha.

Üldse jagunes suvikodus olevate noorte pere kahte ossa: ühed õppisid juhtidekoolis juhtimisoskusi ja -tarkusi, teised töötasid kodukaunistamiskoolis, kus õppisid tegema paljut ilusat kodu sisustamiseks.

Oli reedene pärastlõuna, kui algasime matka Käsmu. Esialgu läks edasimineku tasapisi, sest majade vahel polnud lubatud laulda, aga niipea, kui olid seljataha jäänud viimased majad, lõime laulu lahti. Laulu saatel marssides möödus aeg kiiresti. Peagi jõudsime Käsmu surnuaiale, kus meid köitsid puhtus, lillede rohkus ja huvitavad hauakivid. Meil polnud imetlemiseks kaua aega, sest pidime jälle edasi marssima, et öhtul varem koju tagasi jõuda. Käsmu kalurikülüst läbi jõudnud, olimegi rannas. Sõime kividele toetudes kaasa võetud võileivad ja algasime teekonda Kuradisaarele. Ega see minek sinna nii kerge polnudki, tuli algul kivilt kivile hüpata, siis seelikuid

kõrgel hoides ja vastastikku üksteist toetades veest läbi minna. Merepõhi oli libe ja kivine, kukkumise tagajärg oleks kohutav olnud. Õnneks jõudsimme siiski üsna kuivalt randa. Saarel kasvasid kibuvitsad, mis olid parajasti õites. Ainukesed saareelanikud olid lambad, kes olid häiritud meie külaskäigust ja ootamatust segamisest. Kõigile tundus saarel viibimise aeg lühikesena, oli pööraselt kahju lahkuda. Lubasime uuesti tagasi tulla, telgi üles lüüa ja mõned päevad seal elada.

Tagasisõit Käsmust toimus moortorpaatidel.

Hommikuti äratas meid pikk äratusvile, kuid nüüd oli tõesti midagi haruldasemat. Kuulsime pooleldi läbi une, kuis lauldi:

„Hüüavad vanemad,
tõuske üles magajad.

Läheme lauluga merde suplema.
Kena suplus ootab meid.“

Kõik olid ribinal-robinal vooditest väljas. Täna olid vanemad meid lauluga äratanud ja nüüd tundusid jalad suplema joostes poole kergematena kui tavaliselt.

„Tüdrukud, meie läheme homme seitsmekesi matkale!“ — „Mis jutt see on?“ — „Kes seda ennem on kuulnud?“ sajab küsimusi igalt poolt ja kõik kogunevad seletusteandja ümber. „Ei, päris tõsi. Kodukaunistamiskooli tüdrukud lähevad matkale.“

See oli kohutav sõnum. Kuskil südamesopis hakkas nii pööraselt kahju. Oleks ju lihtsalt tore ringi rännata, kuski ööbida ja ilusat P.-Eesti maastikku näha. Lohutasin enast sellega, et suurem osa jäi endiselt suvikodusse.

Need kolm päeva, millal teised matkal viibisid, möödusid kiirelt. Suur oli matkajate üllatus, kui korraldasime neile tervitusvastuvõtu, hüüdes tervitussalme ja ehtides nende rinda lilledega. Toredalt pruuniks-punaseks olid nad kõik põlenud, südameis rahutust ning matkaelevust. Terveks õhtupooleks oli juttu matkanaljadedest ja -seiklustest. Ei tahtnud õhtulgi vaikus tuppa sigineda.

Juba ammu oli lokuhääl hüüdnud, kuid ühest ja teisest süngist kostis ärevaid sosistusi.

„Täna tuleb meile hr. Maismaa külla. Kuidas me ta vastu võtame?“ küsis me juht. Kohe hakkas arutamine ja kombineerimine. Peagi oli tervitussalm valmis.

„Teid tervitab suvikodu lõbus pere, kes kogunend siia üle maa ja mere. Ta laulab, õpib ja rõõmuga töötab ning külalisi suvikodusse ootab.“

Ootasime ja ootasime, kuid Maismaa jäi tulemata. Ega me sellepärast veel kurvastunud. Kandsime selle toreda tervitussalmi oma juhataja sisseastumisel ette ja olime rahul, sest ega igakord kõik nii lähe, kuis ootad.

Ilusaimad hetked olid lõkkeõhtud. Üldse oli lõkkeid 3. Kaks koos TÕS laagriperega ja üks iseseisval korraldusel. Muidugi suurimaks ärevuse põhjustajaks oli oma lõke. Enne lõkkeõhtut korraldasime referaatkoosoleku, kus arvustasime eelmiste lõkete puudusi, et siis meie lõkkel neid vigu enam ei esineks. Nendest suurtest soovidest ei tulnud aga midagi välja, sest oli meiegi lõkkeõhtu kohta üht-teist arvustavat öelda. Meil aga oli lõbus ja tore. Oli ütlemata huvitav istuda pragiseva lõkke ääres ja oodata põksuva südamega, kas järgmine ettekanne õnnestub või ei. Suurimaks sensatsiooniks õhtul oli muidugi see, et meie lõket olid oma isikliku osavõtuga kuulsad „filminäitlejad Zarah Leander ja Martha Eggerth“ austanud. (Teie oleksite pidanud neid kindlasti nägema, sest see on ikka haruldane juhus.) Oli juba päris pime, kui läksime läbi metsa suvikodusse.

Pöörase kiirusega möödusid need kaks lühikest nädalat. Oli kahju jätta jumalaga armsakssaanud ruume, kus ühiselt oli kantud rõõme ja muresid, oli kahju lahkuda toredatest tüdrukutest ja headest juhtidest. Nii mõnelgi läikis pisar silmas, kui lahkusime lootuses, et järgmisel suvel kohtume jälle.

Haldja Sild

Kodutütarde Tartu Ringkonna suvi- laagrist Võsul

Tartust väljusime 7. juulil kella 6 paiku. Sõitjaid oli meie rühmast 13. Sõitu algasime otse „kuninglikult“, sest saime tühja vaguni. Olles natuke sõitnud, osutus, et meie „erasalong“ ei olnudki nii luksuslik, sest ta haagiti viimase vaguni taha ja oli varsti tolmu otsani täis. Meie ülevat tuju ei suutnud aga tolmu ega ükski maine võim rikkuda. Kogu aeg kõlasid lõbusad laulud, mõnikord mitmelt koorilt eri repertuaariga.

Tapal tuli meil kaks tundi Rakvere rongi oodata. Saime siis n. ö. „linna-lood“ kuni rongi väljumiseni. Ilm oli võrdlemisi kuum. Otsustasime minna kuhugi jäätist sööma. Ühelt kohalikul elanikult saime teada, et Tapal kondiitriärides jäätist ei müüda, vaid ainult kohvikutes. Juhatati kohvikusse, aga enne hoiatati, et on tükk maad minna, kardeti, et me õigeks ajaks tagasi ei jõua. Otsustasime siiski minna. Algas „maratonikäik“. Kuid jõudnud kohta, kus kohvik pidi asuma, leidsime, et majal olid ainult alusmüür ja seinad üleval, kuna puusepad olid parajasti ametis katuselõõmisega. Pettumus oli kõigil suur. Polnud midagi parata — alustasime oma viletsat teekonda üle küntud kartulipõllu tagasi. Olime võrdlemisi jaama lähedal, kui üks meist hüüdis: „Kondiitriäri! Jäätis!...“

Rakverre jõudnud, jätkasime sõitu omnibusel. Sõit osutus võrdlemisi ebameeldivaks, sest meil kui „poolepiletilistel“ tuli kogu aeg seista. Mõte lauluga sõidu ebamugavust eemale peletada osutus ka võimatuks, sest leiti, et laul mõjub sõidukijuhile segavalt. Umbes tunnise sõidu järele oli nii palju inimesi peatuskohtades maha läinud, et pooltel „poolepiletilistel“ oli võimalus kasutada pinke.

Võsule jõudnud, algasime marssi laagripplatsile. Pärast varanduste kohalepaigutamist, einet, väikest suplust ja puhkust algas kibe töö. Püstitasime telgid ja tegime voodid. Õh-

tuks olime surmväsinud, kuid meeleolu oli siiski keskmine. Esimesel ööl ei tulnud magamisest midagi välja: võitlesime sääskede ja voodijalgadega, sest need kippusid vägisi viltu vajuma. Sääsed ja „lohe“ osutusidki meie kurjemaiks vaenlasiks. Sääskede vastu saime küll nelgiõli ja igal õhtul enne magamaminekut panime maskid näo ette. „Lohe“ vastu arstimate saamine oli aga hoopis raskem — tuli järjest ehitada juurde laudu, toole, diivaneid ja kaunistada telgiümbrust. Hoolitseda tuli ka pluusinööpide ja kaelarätiku eest, sest „lohet“ vihastada ei julgenud sihilikult keegi. Ühel öösel ainult „nii kogemata“ tegime öövalvel kõvemat häält kui lubatav. Üks telkkond oli unustanud õhtul palli välja, öösel tuli siis terves koosseisus teda sisse viima, enne aga katsus natuke mängimisega palli „kastest kuivatada“ ja nautida öist pallimängu. Hommikul selgus, et „lohe“ oli näinud meie öisi eksisamme ja siis ka „nii muuseas“ vähendanud meie punkte.

Laagris korraldasime suurlõkke. Juba õhtupoolikul tuli külalisi laagrisse. Käidi telkide sisustuste, ümbruse ja laagriköögiga tutvumas.

Lõke läks kõigiti korda. Iga rühm päkkus oma parima. Ka meie laagri orkester esines ja võrdlemisi hästi — ainult „mõned toonid“ olid valed. Laagri juhtkonnale ja meie auküla-lisele prl. S. Pruudenile meeldis kõige enam meie rühma tüdrukute lühiooper „Eesti naise arenemis-ajaloost“. Hea ettekanne oli ka TKS jutustis „Iisraeli rahva, keda nimetatakse kodutütardeks, rännak töötatud maale, mida nimetatakse Võsuks“.

Teiseks suursündmuseks oli matk Käsmu. Käsmu läksime jalgsi. Tagasi tulime omnibusega. Käsmus ühines meiega ka kodutütarde vanem prl. S. Pruuden ja tõi meile külakostiks suure kotitäie kompekke. Meeldejäävamaks sündmuseks Käsmus oli puhke- ja einetund suurte kivimüra-

kate keskel. Lõunamuusikaks oli me-rekohin. Hiljem pr. Laarens andis meile lühikese muljeterikka ülevaate Käsmu ajaloost.

Laagris sooritasid mõned tüdrukud ka kokakunsti ja laagrikorraldaja erikatsed. Keeduoskuse erikatse sooritamisel tuli igal tüdrukul üks päev laagriköögis „iseseisvalt“ laagritoitlustaja informatsioonide järgi toitu keeta. Tüdrukute keedetud toidu hulk oli aga nii suur, et laagri lõpp-päevadel hakkas paljudele „talje“ muret tekitama. Minu toitlustamis-päeval sadas hoovihma. Lõunaajal oli väike vihma-vaheaeg, otsustasin katta juhtkonnale laua välja. Aga kui laud oli kaetud, hakkas järsku sadama, nii et poolest piimakruusist sai kruusitais. Viisime siiski sama toidu juhtidele telkidesse. Juhid sõid vapralt meie „vihmavee kastega putru“ 50% lahjendatud piimaga.

Jõudis kätte viimne laagripäev. Algas lammutamine. Informatsioonide kohaselt tuli kõigepealt pakkida isiklik varustus, siis alles rühmavarustus ja lõpuks lammutada telk ja selle ümbrus. Üks meie telkkonna tüdrukuist pakkis oma isiklikku varustust laagri lõpetamiseni ja ma kahtlen, kas ta üldse oma kõiki asju korda sai, sest tagasisõidul otsis ta ikka oma kahvlit ja kruusi, mis olivat jäljetult kadunud.

Oli kahju lammutada kõike tehtut. Laagrilõpetamisel oli meeoleolu nukker — laagripäevad olid ju nii kaunid!

Kuid kodutütarlik meelsus ei salli nukrust ja varsti, nagu järgmise laagri lõbusat meeoleolu ette aimates, kõlas meie laul: „siis, siis, siis, siis jälle me laulud kõlavad, siis, siis, siis, siis laulud kõlavad.“

Hilda Kiik

Kilde spordist

Kergejõustiku hooaja lõppedes ajagem pisut spordijuttu, meenutagem suviseid saavutusi, et nende põhjal saaks väikese ülevaate spordiolkor-rast meie koolide sportlaskonnas.

On juba vana tõik, et hea eeskuju tõmbab kaasa. Ja meie koolis on spordi alal eeskuju, nimelt ksv. Eduard Nurk — Eesti rekordi omanik 400 m jooksus. Ta tegi kaasa möödunud suvel 3 maavõistlust Eesti rahvusmeeskonnas, nimelt Soome, Läti ja Leedu vastu, tulles kõigil võistlusil esimeseks. Hiljem Eesti esivõistlustel jooksis peaaegu konkurentsilt uue rekordi 400 m jooksus, ajaga 50.2 sek. Iga tippsaavutus, olgu ta ükskõik mis alal, nõuab pidevat tööd ja armastust oma töö vastu. — E. Nurga saavutused räägivad sellest. Kahju, et ärevate aegade tõttu jäi ära Eesti-Saksa maavõistlus, võib-olla oleks seal tiheda konkurentsi tõttu varisenud seegi äsjapüstitatud 50.2.

Ei saa salata, et ksv. Nurk andis suurt tõukejõudu sporditaseme paranemiseks meie sportlaskonnas. Olgu

see sportlane või spordihuviline lin-nast või kaugemast maanurgast, iga-üks jälgis põnevusega kas või aja-kirjandusestki tema tulemusi. Ja kui siis hilja õhtul töölt tulles juh-tus ajaleht kätte, kus oli kirjutatud tema uutest ja edukamatest saavutus-test, siis — peab küll ise sportlane olema, et tunda seda, mida väljendada ei saa. Tagajärg oli see, et läksid, kui aega natukegi juhtus olema, oma „konte proovima“.

Möödunud aastal ühes „Iloli“ numbris lootsime teda käesoleval aastal näha sini-must-valge värvide kaitsjana. Selle lootuse on ta auga täitnud. Ja mis nüüd?

Nüüd loodame, et saavutatud edu Sind tiivustaks ja et hoiduksid neist „loorbereist“, millele nii paljud enneaegu on puhkama jäänud. Tea, et Sinu koolivennad-õed on uhked Si-nule ja loodavad, et tuleval aastal võime jälle ütelda: see E. Nurk, kes nii- ja niisuguse ajaga Eesti rekor-dit parandas, on meie koolivend.

Martin Annus

ARVUSTUS

Ludvig Juhti kontsert

12. septembril „Vanemuise“ kontsertsaalis

Ludvig Juht on tänapäeva parim kontrabassist. Ta on praegu külaltki küps kunstnik, kuid ometi pole ta endaga veel täiesti rahul. Mängides oma kallihinnalisel kontrabassil, tarvitab suurkunstnik tšello-tehnikat, mida aga odavamal instrumendil on võimatu teostada.

Ludvig Juht pole mitte tunnustust leidnud kitsastes rongkondades, vaid teda tuntakse kui tüsedat kontrabassikunstnikku väga laialdaselt. Tema on Bostoni sümfooniaorkestrisse palgatud elu-ajaks, kuna teiste orkestri liikmetega on sõlmitud teenistuslepingud vaid teatud tähtajale. Juba see näitab, millises eesõigustatud olukorras, mida ta auga on ka teeninud, on eestlane Ludvig Juht. Teda hinnatakse kõrgelt. Ta on seda väärt.

Kontrabass on tuntud üldiselt „paindumata“ instrumendina, s. t. ta pole mitte mõeldud otseselt soolopilliks, vaid on rohkem saateinstrument. Kuid leidub siiski üksikuid, kes teda suudavad kasutada sooloinstrumendina. Umbes paarisaja aasta kestel, arvatud kuni praegusajani, on selliseid mehi võrdlemisi vähe, nii et võib neid sõrmedel üles lugeda (Dragonetti, Sperger, Bottesini ja siis veel mõned teised). Praegusel ajal on siis eelnimetatute järeltulijaks eestlane Ludvig Juht. Meie võime uhked olla oma kunstnikule. Tema ei unusta ka mitte meid ja oma isamaad. Iga 4 aasta tagant on meil teda võimalus näha ning tema meisterlikku mängu kuulata.

Sellekordsel kodumaareisil andis ta 4 kontserti ja peale selle esines veel meie ringhäälingus. Ühtlasi mängis ta ka Soome raadios. Ta mängust oli väga huvitatud soome kuulus helilooja Sibelius. Ta kutus L. Juhi oma külaliseks ning palus suurkunstnikul lugeda ennast oma sõbraks. Ka see näitab juba tema võimeid, et maailma üks parimaid heliloojaid teda hindab väga kõrgelt.

Tartus andis L. Juht 2 kontserti, Tallinnas ühe ja esines ka Kambja kirikus. Esimese kontserdi Tartus andis ta 12. sept. „Vanemuise“ kontsertsaalis.

Kontsert oma tüseda eeskavaga pakkus väga palju, millest esimene pool oli pühendatud vanadele meistritele. Haendeli sonaat esitati äärmise hoolikusega ja täpsusega, milles tuleks alla kriipsutada eriti Sarabande'i. Väga hästi kanti ette A. Corelli Gavotte, mis pääsis mõjule eriti nüansseeritud kerguse ja puhtusega. Unustamatu mulje jäi aga A. Vivaldi sonaadist. L. Juhi mäng on tulvil suurt ja intelligentset, loovat jõudu, mis väljendub peenes temperamendis ja erakordselt heas muusikalises maitstes. Tema võluvale mängule aitab veel kaasa Francesco Ruggeri (1679!) kontrabass. Olgu muuseas tähendatud, et nimetatud instrument on väärt 25 000 \$.

Kontserdi teine pool algas Ed Oja „Aja triloogiaga“, mis esitati väga meeldivalt ja kus mõjule pääsesid väga hästi sügavad toonid. Head tõlgitsust leidis F. Lazar'i „Bagatelle“

ning ilmekalt esitati A. Dvorak'i „Slaavi tants“. Öhtu tippsaavutuseks osutus aga S. Koussevitzky kontsert kontrabassile, mis oma tehnilise raskusega ei tekitanud kontsertandile mingeid raskusi.

Klaveril saatis kontrabassisti sobival Peeter Paul Lüdig.

Lisapalana võiks nimetada „Ema südant“ ja veel publiku tungival soovil paar eesti rahvaviisi.

Kuulajaskond, keda oli sellel kontserdil otse rekordiliselt, elas kontserdile kaasa äärmise vaimustusega.

Kõik istekohad ja seisukohad olid viimseni täidetud.

Kontserti austasid oma osavõtuga linnapea kindr.-major A. Tõnisson, prefekt V. Roovere, prof. J. Tõnisson, prof. A. Piip ja veel mitmed kõrged külalised.

Endel Ainla

Viirastused

Praegu on „Vanemuise“ repertuaaris August Jakobsoni 5-pildiline näidend „Viirastused“. See on kaasaja kirjaniku üllatav lavateos, mis auhinaga kroonitud. Seni on mängitud seda suure menuga. — Küllastasin „Viirastusi“ pühapäeval 24. sept. s. a.

See teos käsitleb ühe arsti perekonna-elu; arsti abikaasa on oma noorpõlves armunud noormehesse, kes nüüd äkki 14 a. hiljem ilmub nende perekonda elegantse ohvitserina, elustades arsti abikaasa pr. Lepiku noorpõlve-armastust. Noorpõlves tehtud eksimusi ei suuda pr. Lepik unustada. Ohvitseri silmapiirile ilmudes jälgivad need arsti abikaasat viirastustena, mis tema hingelist tasakaalu kõigutavad. Ta elab läbi suuri võitlusi. Ta ei suuda järele anda oma noorusearmastusele ja otsustab lahkuda oma abikaasa dr. Lepiku juurest, et elama asuda oma armastatu kol. ltn. Vaino juurde. Kuulda saanud abikaasa otsusest, püüab dr. Lepik teda mõjutada loobuma kallimast oma laste pärast, et need mitte seega „hingelisteks santideks“ ei muutuks ega ema eeskuju viirastusena kaasas kannaks. Pr. Lepikul on valida isikliku õnne ja laste hingerahu kindlustamise vahel. Tema isiklik õnn kilustanuks perekonda ja ema halb eeskuju jälginuks tema lapsi eluaeg.

Näidend lõpeb sellega, et pr. Lepik siiski jääb edasi oma laste ja abikaasa juurde. Selle otsuse tegemisel on suur teene tema tütrele Maial, kes

peagu meeleehtlikult anub ema mitte lahkuda perekonnast.

„Viirastused“ on hästi läbitöötatud psühholoogiline lavateos, milles hingeliste elamuste haaravus on suur ja kaasakiskuv.

Etenduse vältel kasutati korduvalt pöörlava iseloomulist omadust — muuta tegevuskohta vaatlejate silmade all.

Mis puutub mängusse, siis pean ütleva kõigepealt, et peategelase A. Randviiru poolt loodud hingearsti kuju oli väga elutruu. Ta oli tõeline armastaja ja hoolitsev perekonnapea.

Ema ja naise osas mängis pr. Tubin. Võitluste ja psühholoogiliste momentide pärast lasus raskuspunkt temal.

Samuti rahuldab mänguliselt J. Jürgo.

Ida Suvero täitis ehtsa lapselikuga oma rasket ülesannet, kujutades 10—11-a. tütart Maiat.

Täiesti rahule võib jääda ka dr. Lepiku patsient adv. Kaarna kujuga, keda esitas R. Ratassepp.

Teatrisaal oli täis publikut, kes elas kaasa sündmuste arengule.

Piltide lõppe krooniti elavate aplausidega.

Kokkuvõetult on „Viirastused“ näidend, mida peaks nägema iga tõsine teatrisõber, kes soovib näha elulähedast ja haaravat näidendit.

Ludvig Kruusmaa

„Nimed marmortahvilil“

„Nimed marmortahvilil“, 9. sept. s. a. esmakordselt ettekantuna, oli „Vanemuise“ teiseks esietenduseks uues teatrisaalis. Dramatiseering on tehtud A. Kivika ja A. Annist'i poolt esimese autori samanimelise romaani järgi. Näitejuht K. Aluoja, lavapildid A. Lepik'ult, muusika teeneliselt dirigendilt J. Simm'ilt.

Dramatiseeringus püüti edasi anda tolleaegset meeleolu, tolleaegsete noorte tõekspidamisi, nende pessimismi ja optimismi „oma asja“ edus. Paistab, et eriti on tahetud rõhutada Vabadussõja kaasaegsete noorte patriotismi ja selle ideelisust. Kuid siiski oleks soovinud mõnda episoodi näha teisiti. Vähemal määral oleks pidanud esinema kahtlevat joont noorte juures, samuti pidanuks kärpima vaidlusi ja unistamisi sotsialistlikul-kommunistlikul teemal.

Tegelastest A. Randviir Tääker'ina näitas head mängu kogu etenduse kestel. Ta oli oma osasse sisse elanud, kehastades tõelist noort, kes ei heida meelt rindel ega mujal.

J. Jürgo rühmaülem Käsper'ina pidanuks olema esinduslikum ja sõjamehelikum, praegu ta esines eriti riiviliselt loiuna.

E. Aumere Ahasena kui peaosaline oli kaugel oma osasse sisseelamisest. Puudus hingelisus, mis on omane noorele, kes kaitseb oma seisukohti ja tõekspidamisi. Parima an-

dis ta viimases pildis sureva Ahasena, kus ta sai õige häälestuse.

A. Mering Käämerina pälvis tähelepanu. Müimika, liigutused, kõne, kõik sobis kapitalismi-vastasele targutajale.

A. Mälton Miljanina kutsus küll publikus esile naerupurskeid oma naljakusega, ent paraku ei saanud teda pidada 17—20-aastaseks nooreks, pigem 40-aastaseks oma kõhu eest hoolitsevaks indiviidiks.

J. Kull vana Ahasena väärts tunnustamist, kuna ta hingeliselt murdunud isana pani vaataja niivõrd kaasa elama, et tekkis arvamine, nagu olekski tal õigus.

Kiitvalt mainitagu veel teenelist näitlejat R. Ratasseppa vahialusena ja V. Atra Kohlapuuna.

Kokkuvõttes „Nimed marmortahvilil“ väärts, peale mõningate vigade ja viperuste, et teda lähaks igäuks vaatama. Eriti lubatagu mul seda südamele panna oma kooli kaasvõitlejatele, sest olid ju meie eelkäijad Vabadussõjaaegsest Tartu Kommerts-koolist esimesed Tartu õppurid, kes andsid end 12. nov. 1918. a. isamaa käsutusse.

„Nimed marmortahvilil“ elustab meis mälestusi noist noorist, kes jätsid oma elu riikliku iseseisvumise eest võitlemisel, samuti noist, kes elavad ja täidavad igapäevaseid eluülesandeid.

Richard Jurss

Tooni Krooni kontsert

Kesknädalal, 4. oktoobril esines „Vanemuise“ kontsertsaalis lauljatar Tooni Kroon.

Ta häälel omab väga ilusat tämbrit, eriti pianos, kus seda võib võrrelda heliseva kellukesega. Kontserdi esimeses osas, mis koosnes peamiselt kergemaist romansist, ei laskunud kontsertant forsseerimisse, vaid valitses häält meeldiva kindlusega. Pa-

rimana tundus aaria Donizetti ooperist „Lucia di Lammermoor“, kuid kõrge noot lõpus siiski ei sädelnud küllaldaselt. Ka üleminek fortele tundus vahel pisut surutuna.

Kontserdi teises osas esines kunstnik veelgi meeldivamalt, andes viimistletud ettekande kõrval ka sügavat kaasaelamist, eriti Brahmsi laulus „Igavesest armastusest“.

Tihedaima kontakti publikuga saavutas lauljatar siiski emakeelsete lauludega. Ardna „Hällilaul“ esitati hingestatult, samuti Oja „Valge värv“, mis publiku tungival soovil tuli kordamisele. Arvatavasti sellest edust tingituna tarvitas aga kunstnik järgmises Oja laulus „Lilleleid“ liiga palju jõudu, kaldudes forsseerima.

Viimasena kavas esinenud aaria Verdi ooperist „Traviata“ on noorele

lauljale eriti raske, Tooni Kroon andis selle edukalt, siiski oleksin meelstasti näinud põhjalikumat süvenemist vahelduvate meeoleolude tõlgitsemisel. Ka kõrgemad toonid vajaksid viimistlemist, samuti hingamistehnika.

Lisapalad anti hoogsalt. Oli lilli. Klaveril Helga Malm oli täiesti korrektne.

Harjo Tarl

KOOLIELU

„Iloli“ kirjandite- ja luuletuste-võistluse tagajärjed.

10. oktoobril k. a. avaldas žürii, koosseisus pr. L. Vihalem, pr. L. Loone, hr. J. Valgma ja E. Mikkel, „Iloli“ kirjandite- ja luuletuste-võistluse tagajärjed.

Kirjandite teemadeks olid: 1. Tõhusamaid vahendeid Eesti omariikluse säilitamiseks ja 2. Ühe erandisiku vahekord (võitlus) ühiskonnaga. Luuletuste teemade valik oli autoreile vaba.

Kirjandeid oli üldse esitatud 5 viielt autorilt. Neist oli esimesele teemale kirjutatud töid — 2, teisele teemale — 3.

Luuletusi oli esitatud 19 viielt autorilt. Seega kokku auhindamisele tulevaid võistlustöid — 24.

Ümbrike avamisel selgusid laureaadid.

Kirjandite-võistluse

I auhinna (kr. 10.—) omandas Enn Kera töö eest „Hüljatu“ (25 lk.), esitatud märgusõna all „De mortuis nil nisi bene“.

II auhinna (kr. 6.—) vääriliseks tunnustati Kalju Kääri töö „Tõhusamaid vahendeid Eesti omariikluse säilitamiseks“ (50 lk.), märgusõnaga „Kalle“.

III auhinna (kr. 4.—) sai Kalju Lepiku töö „Tähtede poole“ (18 lk.), esitatud märgusõna all „Debütant“.

Ergutusauhind anti Harjo Tarile töö eest „Vana päevik“, märgusõnaga „Jaak“.

Luuletuste-võistluse

I auhind (kr. 5.—) anti Enn Kerale, kelle tööd olid esitatud märgusõna all „Härmatare“.

II auhinna (kr. 3.—) omandasid Kalju Lepiku tööd märgusõnaga „Unistaja“.

III auhinna (kr. 2.—) vääriliseks tunnustati Valve Kase luuletused, mis esitatud märgusõna all „Tormilind“.

Osa auhinnatud tööd on avaldatud ka käesolevas ajakirjanumbris.

„Iloli“ aastatellijad 1939./40. õ.-a.

	klass	%/0/0	õpilasi	tellijaid
1., 2., 3.	Kommertsk. II	100	42	42
	Kommertsk. III	100	29	29
	Ärindusk. IV	100	17	17
4.	Kaubandusk. IV	97,7	35	34
5.	Progümn. V	92,9	28	26
6.	Ärindusk. III	92,3	26	24
7., 8., 9.	Reaalkooli I	90,9	44	40
	Kommertsk. I	90,9	44	40
	Ärindusk. II	90,9	33	30
10.	Progümn. IV	86,5	37	32
11.	Kaubandusk. III	83,8	37	31
12.	Kaubandusk. II	77,7	45	35
13.	Kaubandusk. I	70,5	44	31
14.	Ärindusk. I	64,5	31	20

„Iloli“ aastatellijaid kokku: 87,6 492 431

„Iloli“ aastatellijad koolides.

	%/0/0	õpilasi	tellijaid
1. Kommertskool	96,5	115	111
2. Reaalkool	90,9	44	40
3. Progümaasium	89,2	35	58
4. Ärinduskool	85,0	107	91
5. Kaubanduskool	81,4	161	131

Õpilaskonna esimehe valimisest.

25. sept. kell 13⁰⁰ toimus Tartu Kommertskooli, III Progümnaasiumi, Reaalkooli ja Kaubandus-Ärinduskeskkooli Õpilaskonna täiskogu koosolek. Päevakorras oli Õpilaskonna esimehe valimine. Nimetatud kohale oli kandidaate esitatud kaks: Esinduskogu poolt Martin Annus ja õpilasrühmituse poolt Raimond Kaal.

Valimiste tulemused kujunesid järgmisteks:

Klassid	Annus	Kaal	Hääletanud
Reaalk. I	42	2	44
Prog. IV	26	7	33 + 1 rik.
" V	22	6	28
Komm.-k. I	43	2	45
" II	38	2	40
" III	18	4	22 + 2 tühja
Kaub.-k. I	43	1	44
" II	37	7	44
" III	30	7	37
" IV	18	—	18
Ärind.-k. I	27	3	30
" II	32	2	34
" III	16	4	20
" IV	7	3	10

Valimistest võttis üldse osa 452 õpplast, kellede häälestest maksvateks tunnustati 449 h. (tühje ja rikutud sedeleid oli 3). Neist oli hääli antud M. Annusele 399 ja R. Kaalule 50.

Seega valiti Õpilaskonna esimeheks Martin Annus.

Vello Lepik

Meie koolide kergejõustiku esivõistlustest.

Meie õpilaskonna esimese üritusena sel aastal toimusid Tallinna tn. spordiväljakul meie koolidevahelised kergejõustiku-võistlused. Tagajärjed üksikutel aladel kujunesid järgmisteks:

A-kl.

100 m jooks:		200 m jooks:	
1. Hold	12.4	1. Hold	25.6
2. Kaal	12.5	2. Kaal	25.8
3. Kuus	12.6	3. Kuus	26.4
4. Kruusmaa	12.7	4. Kruusmaa	27.0

1500 m jooks:		Kõrgushüpe:	
1. Kaal	5 m. 15,8 sek.	1. Lepik	1.55
2. Poots	5 „ 16,5 „	2. Aljako	1.50
3. Kommusaar	5 „ 17,5 „	3. Hold	1.50
4. Sudist	5 „ 19,2 „	4. Värk	1.45

Kuilitõuge:		Kaugushüpe:	
1. Värk	12.79	1. Kruusmaa	5.99
2. Kivastik	12.26	2. Annus	5.98
3. Annus	11.33	3. Hold	5.89
4. Aljako	10.35	4. Aljako	5.71

Odaheide:

1. Annus	50.85	3. Kruusmaa	42.90
2. Sudist	43.42	4. Värk	39.09

B-kl.

60 m jooks:

1. Riomar	8.1
2. Kraav	8.2
3. Poogen	
4. Ambre	

1000 m jooks:

1. Riomar	3.08.8
2. Hakki	3.10.1
3. Eelmäe	

Kaugushüpe:

1. Riomar	5.01
2. Ambre	4.85
3. Uibo	4.58
4. Pohla	4.57

Kõrgushüpe:

1. Pohla	1.40
2. Püga	1.35
3. Poogen	1.30
4. Eelmäe	1.25

Kuilitõuge:

1. Koppel	12.72	3. Püga	11.44
2. Riomar	12.53	4. Hakki	11.12

400+300+200+100 m teatejooksu võitis Kommertskool.

Koolidest üldvõitjaks tuli III Progümnaasium ja Reaalkool 94 p.

2. Kommertskool	88 punkti
3. Ärinduskool	50 „
4. Kaubanduskool	23 „

Tagajärjed A-klassis kujunesid käesoleval aastal igal alal paremaks möödunud aasta omadest, kuna B-kl. on asi ümberpööratud.

Jah, kergejõustiku hooaeg on mööda, eks igauks tea, kuivõrd ta on endaga rahul. Nüüd ootame, mida toovad meile TKSE poolt korraldatavad käsipalli-võistlused, kuivõrd hästi suudame kaitsta kooli nime. Siin lasub suur vastutus spordiringil. Loodame, et spordiringi juhatus on sellest teadlik ja teeb kõik, mida suudab, spordi taseme parandamiseks meie sportlaskonnas.

Martin Annus

Malering.

Hooldaja-õpetaja — hr. E. Krahn.

Juhataja — Elmar Mikkel, abi — Paul Saks, sekretär — Rudolf Pinka, laekur — Heinrich Pärn, ametita liige — Ants Helbe.

Maleringi tegevuskavala on eeskätt turniiri korraldamine kooli meistri nimele, võistlusi teiste koolidega ja simultaane edasijõudnutele kui ka algajatele. Harjutustundidel õpetatakse algajale käike, avangu, kesk- ja lõppmängu käsitamist.

Eesti esimaletajad eesotsas suurmeister Paul Keresega on maleolümpiaadil ja turniiridel saavutanud korduvalt kõrgeid kohti; meie kui väikerahva esindajad on järjekindlalt löönud ruudulisel võitlusväljal suurriikide tippmeistrid, on näidanud maailmale, et Eestist võrsub mehi, kes suudavad ka vaimses spordis — males võistelda maailma parimatega, neid võitagi.

Samal ajal on huvi male — selle kuningliku mängu vastu tõusnud ka meie laiemais rahvakihtides, eriti noorsoos.

Maleringi juhatus püüab teha kõike, et maleoskus leviks ja maletase tõuseks ka meie koolis.

Elmar Mikkel

Kunsti- ja Reklaamringist.

27. septembril k. a. toimus „Kunsti- ja Reklaamringi” juhatusliikmete valimine. Et õpilasi mainitud valimistele võrdlemisi arvukalt oli ilmunud, kujunesid ringide juhatuste moodustamised äärmiselt sõnavõtu-rohkeiks ja üsna asjalikeks.

„Kunsti- ja Reklaamringi” esimeheks valiti Enn Kera ning juhatusse Friedrich Suur — esimehe abi, Endla Laas — sekretär, Heino Kalmre — laekur ja Koit Silla.

Ringi käesoleva õppeaasta tegevuskava pole veel täiesti määritletud, kuid kujuneb üldjoonis sarnaseks eelmise aasta tegevuskavaga, ning, uutes ajakohastes kooliruumides, kujuneb kindlasti mitmekesisemakski ning võimaldab ringi tegevusahneil liikmeil mitmekülgsemaid energiarakendamise võimalusi.

Selleks jõudu ja edu!

Enn Kera

Laskuringist.

Ringi juhatajaks valiti I. Sütt, kes jaotab ametid teiste juhatuse pääsenute vahel järgmiselt: abi L. Moks; sekretär H. Seitam; laekur P. Saks; vabaliige A. Teemant. Ringi hooldaja-õpetaja on endiselt hr. ltn. A. Tannia.

Ringil seisab ees suur ja tegevusrohke aasta, kuna tänavu on laskehuviliste tütarlaste arv ringis märgatavalt tõusnud. Tütarlaste huvi laskespordi vastu on loomulik. Tõuke selleks annab juba see tõik, et Eesti

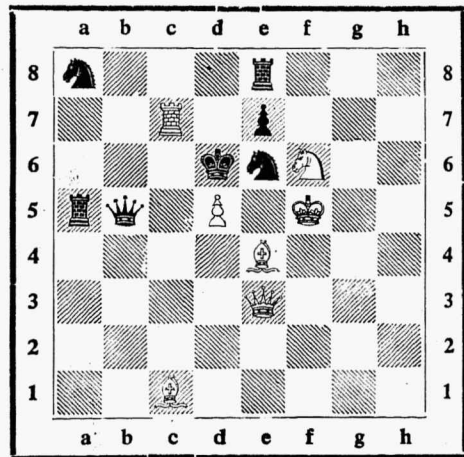
õn parim laskurmaa maailmas. Teiseks kõhustab tänapäeva elu naisi selleks, et nad tegeleksid meeste kõrval laskespordiga.

Ringi juhatus püüab sellekohaselt ka oma tegevuskava koostada ja teostada, et kõik oleksid rahuldatud. Kutsume ühtlasi üles kõiki ringi liikmeid selleks tööks agaralt kaasa aitama, sest üheskoos töötades võidakse saavutada palju.

L. Moks

Ülesanne nr. 1.

E. Mikkkel.

Valge algab ja võidab kolme käiguga.

Juhuslikult müüa
mitmesuguseid numbreid

Iridinoid sulgi

4 s. tükk (harilik hind 7 s.).

J. Mikkkel

Narva tn. 39.

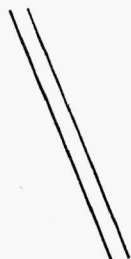
Vastutav peatoimetaja: L. Vihalem. Keeleline korrektor: J. Valgma. Kunstiline nõuandja: V. Sisask. Majandusjuht: E. Moss. Talitusjuht: K. Väärssi. Tegevtoimetaja: E. Kera. Toimetus: E. Mikkkel (sekretär), R. Jurss, L. Kruusmaa, F. Pärtelpoeg, E. Vasemägi, R. Pehk. Talitus: L. Saar, T. Pikker.

„Iloli” ilmub 6 numbrit õppeaastas.

Soodsaim

pagari- ja kondiitrisaaduste

ostu- ja tellimisäri

Pagari ja kondiitri-
äri

Ed. Antsov

Rüütli 12, Tartus.

Loapildid, portreed,
grupid ateljees ja väljas
valmistab teile korra-
likult ja täpselt lubatud
ajaks

meisterfotograaf

Jaan Ehapalu

Aleksandri 10, tel. 29-77

Igasugused välisvõtted
ettefellimisel igal ajal.

Mütsi- ja karusnaha-
kauplus

R. Jakobson

Tartus, Uueturu 8.

Suur valik maitsekaid
välismaa kaubusid ja iga-
suguseid feisi mütse.

Uusi keskkooli, Põlluföö-
kooli ja Kodumajandus-
kooli vormimütse mõõdu-
kate hindadega.

Soodsaimalt ostate
oma koolitarbed
ja õpperaamatud

A. SAARE

kirjutustarvete- ja
raamatukaupluses

Tartus Raekoja 2.

Soodsaim raamatute ja
kirjutustarvete ostukoht on

A. Reinhold'i

Raamatu- ja kirjutustarvete
äri

Tartus Suurfurg 12.

Õpperaamatuid
rikkalikus valikus

soovitab
„KOOLIVARA“
Võidu 10, Tartu.
Telef. 28-29.

Raamatuid
uusid ja tarvitatud

Tapeete
maitsekaid ja odavaid

Seemneid
aedvilja ja lillede kas-
vatamiseks

ostate soodsaimalt

J. Vanatalu'lt

Tartus, Võidu 11,
telef. 23-97.

Raamatud
Kirjutustarbed
Joonestus- ja maalimistarbed
Paberikaubad
Trükitööd
Kõitetööd
Kunst-nahatööd

oma kirjastus — pealaod

POSTIMEHE

Raamatu- ja kirjutus-
materjali kauplus

Tartus, Suurfurg 16,
tel. 22-50.

Kirjutusmaterjale
ja
koolitarbeid

soovitab mõõdukate hindadega
„KOOLIVARA“
Võidu 10, Tartu.
Telef. 28-29.

Teatan, et müün kõigile

TK, TIIP, TIIR, TK-Ä õpilasile

igasuguseid

moe- ja pudukaupu

5-10% hinnaalandusega.

Moe-, pudu-
ja pesuäri

P. Toomik

Tartus,
Tähe tn. 69.

Koolidele!

Alati laos suurimas valikus

Vormikleidid, ülikonna-, palitu-,
voodri- ja pesuriideid; noorkotkaste,
kodutütarde, gaidide riideid;
igasuguseid käsitööriideid tuntud
headuses.

Valmisriideid eriti odavalt.

M. Jänes'e suuräri

Tartus, Kaubahoov 8-9-10-11-12.